

Lunds Universitet

Historiska institutionen

HIS K01

Seminarieledare: Eva Helen Ulvros

Handledare: Emma Severinsson

Uppsattsseminarium: 2015-06-01, kl. 10.15–12.00, sal B429.

Om normer kring tvåsamhet och kvinnors genuspositioner i
veckotidningen *Idun* 1923-1929

Innehållsförteckning

INLEDNING	2
Syfte och frågeställningar	3
Material och avgränsningar	3
Det teoretiska ramverket.....	6
Det metodiska tillvägagångssättet	8
Forskningsläge.....	9
DEN HISTORISKA KONTEXTEN.....	12
1920-talets kvinnor	12
Iduns egen historia.....	14
DAMERNA DISKUTERAR	17
Giftas eller icke giftas – om äktenskapets mening	17
Det harmoniska äktenskapet – om dess grunder och bevarande	21
Om otrohet – eller att hålla skenet uppe?	26
Om skilsmässa – eller att vara självisk?	29
Om den ogifta kvinnans lott – eller att vissna och dö?.....	31
Kvinnors arbete och ekonomi – om duglighet och samexistens.....	35
AVSLUTANDE DISKUSSION.....	40
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	45
Källförteckning.....	45
Litteraturförteckning.....	45

Inledning

Idun har på senaste tiden från läsarinnor i olika delar av landet fått mottaga en hel del inlägg i en eller annan av de frågor, som – lyckligtvis få vi väl säga – det moderna livet ger oss moderna människor att tänka på. Våra läsarinnor göra utan tvivel rätt som vända sig till Idun: Idun vill ju vara den goda vännen, med vilken de kunna dryfta det som upptar deras intresse och hos vilken de kunna få råd. Men hur vore det, mina damer, om vi, just för sådana där inlägg, som ni på senaste tiden kommit med, bildade en Damernas diskussionsklubb? [...] Alltså, äro vi redo att börja?¹

Så inleder redaktionen för kvinnotidningen *Idun* sitt nya inslag kallat *Damernas diskussionsklubb* i det första numret för året 1923. Detta inslag kommer att fortgå årtiondet ut med heta debatter om frågor såsom *Är det olyckligt att vara ungmö?*², *De självförsörjande fruarna och deras problem*³, och *Vill mannen ha en lyxhustru?*⁴ I dessa diskussioner är det inte endast professionella journalister eller biktmostrar som har möjligheten att medverka utan alla *Iduns* läsare får delta, och signaturer som *Unga Frun* och *Lady X* får en chans att uttrycka sig och diskutera sina roller som kvinnor i det glada 1920-talets Sverige.

1900-talets andra decennium var en omvälvande period på många olika plan; kvinnlig rösträtt, ny äktenskapslagstiftning, och myndighet för gifta kvinnor är bara några av de sociala förändringar som kom att ske. På den kulturella scenen började kvinnor ta plats, klippa både håret och kjolen kort, och dansa till jazz med en cigarett i munstycke. Dessa reformer och den kvinnoemancipatoriska andan påverkade troligtvis hur de samtida kvinnorna uppfattade sig själva och sin plats i samhället. I *Damernas diskussionsklubb* fick kvinnor ett tillfälle att uttrycka dessa uppfattningar och diskutera dem med andra kvinnor, och även en och annan man. Jag har valt att lägga fokus på de diskussioner som i första hand berör den tvåsamma relationen, vilken i diskussionsklubben i störst utsträckning är äktenskapet, och de som diskuterar kvinnors genuspositioner i relation till tvåsamheten. Undersökningsperioden kommer att omfatta åren 1923-1929 och jag kommer att följa diskussionerna i *Damernas diskussionsklubb* från start och årtiondet ut. ”Alltså, äro vi redo att börja?”⁵

¹ *Idun*, 1923:1, s. 9.

² *Idun*, 1926:27, bilaga, s. 128.

³ *Idun*, 1928:18, s. 458.

⁴ *Idun*, 1923:51, s. 1221.

⁵ *Idun*, 1923:1, s. 9.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med föreliggande uppsats är att med tanke på den omvälvande period som 1920-talet var undersöka vilka normer och värderingar gällande tvåsamhet och kvinnors genuspositioner som framkommer i *Damernas diskussionsklubb*. Eftersom *Idun* är en tidning som riktar sig till kvinnor, lyfter och diskuterar frågor från kvinnors perspektiv, och som till majoriteten har kvinnliga läsare kommer jag att fokusera på kvinnorna och hur de själva resonerar kring sina genuspositioner. Då innehållet i *Damernas diskussionsklubb* domineras av frågor gällande samlevnad på olika nivåer som i hög grad är knutna till kvinnoemancipationen på 1920-talet är det utifrån denna tematik som frågeställningarna formuleras. Fokus kommer därför att ligga på normer kring kvinnors genuspositioner och tvåsamhet.

Uppsatsens frågeställningar är följande:

- Vilka normer och värderingar kring tvåsamhet och kvinnors genuspositioner framkommer i *Damernas diskussionsklubb* under åren 1923-1929?
 - Vilka genuspositioner är möjliga för kvinnor, och vilka framställs som mer eller mindre önskvärda i förhållande till en tvåsamhet?

Tidigare forskning kring veckopress och genus har i stor utsträckning behandlat tiden före och kring sekelskiftet 1900 eller från efterkrigstiden och framåt. I förhållande till den tidigare forskningen är det därför relevant att jag i denna uppsats riktar ljuset mot 1920-talet som på många sätt var en brytpunkt mellan gamla och nya värderingar. För att komma åt tvåsamhetsnormer kommer jag bland annat att utgå ifrån ett queerteoretiskt perspektiv, något som inte varit särskilt närvarande inom veckopressforskningen med undantag av Andrés Brink Pintos avhandling *Med Lenin på byrån*. Vidare är forskningen kring debattspalter såsom *Damernas diskussionsklubb* väldigt begränsad, därför kan denna uppsats bidra med något för att komplettera forskningsläget. För enkelhetens skull kommer jag fortsättningsvis att emellanåt referera till *Damernas diskussionsklubb* med förkortningen *DDK*.

Material och avgränsningar

Materialet som ligger till grund för föreliggande uppsats är som titeln vittnar om *Iduns* debattspalt *Damernas diskussionsklubb* som först introducerades i *Iduns* första nummer för år 1923. Undersökningsperioden sträcker sig därför från diskussionsklubbens start år 1923 fram till år 1929. Det finns ett par anledningar till att avgränsningen ser ut på detta sätt. För det första, var 1920-talet en avgörande tid för kvinnors rättigheter och uttrycksfrihet, inte minst i koppling till tvåsamhetsnormer, vilket ansluter väl till mitt syfte. För det andra, är år 1929 det sista året

då *Damernas diskussionsklubb* förekommer i sin originalform. Jag har observerat att när 1930-talet börjar figurerar diskussionsklubben sällan, och inläggen skrivs av enskilda skribenter istället för *Iduns* egna läsare. Detta gör att diskussionsklubben förlorar sin unika karaktär då den ursprungligen var öppen för alla *Iduns* läsare och inte endast skribenter, eller biktmostrar såsom traditionellt förekommer i rådgivningsspalter.⁶ Dock måste jag påpeka att år 1929 var ytterst sparsam med *DDK* inlägg, och dessa berörde heller inte mina frågeställningar. Oavsett har jag ändå gått igenom dem och inkluderar därför fortfarande år 1929 i undersökningsperioden. Ämnesområdena i *DDK* är av varierat slag men stor del av det som diskuteras förhåller sig till den rådande genusordningen. Urvalet har därför gjorts tematiskt och de inlägg som exempelvis handlar om hur gamla barnen ska vara då man får diskutera religion med dem eller med vilken titel man ska tilltala sina anställda har valts bort. Vidare vill jag tillägga att det kommer förekomma några inlägg som är skrivna av personer som utger sig för att vara män, men störst vikt kommer inte ligga på vad de skriver utan på hur *Iduns* läsare reagerar och reflekterar över det som skrevs.

När det gäller valet av vilka ämnen som ska tas upp till diskussion i *DDK* avgörs det på två olika sätt. Å ena sidan är det tidningens redaktion som lyfter fram en aktuell fråga som de sedan uppmanar *Iduns* läsare att reflektera kring. Å andra sidan skickar *Iduns* läsare själva in problem som de upplevt eller allmänna frågor de känner måste ventileras. Den första varianten förekommer i större grad under *DDKs* första år, förmodligen i syfte att få igång diskussionerna. Därefter är det dock läsarna själva som styr vad som ska debatteras. I linje med Ulrika Holgerssons observation av Svensk Damtidning i *Populärkulturen och klassamhället* är det även i *DDK* många olika åsikter som får utrymme att mötas och brytas. ”Gränser och regler markerade snarare *hur* än *vad* man fick säga. Det gällde att behärska sig och att använda ett kontrollerat framställningssätt”⁷, skriver Holgersson, vilket väl överensstämmer med innehållet i *DDK*. Ett annat exempel på detta är att *Iduns* redaktion emellanåt skriver att de inte håller med vissa insändare, eller finner dem förfärliga eller negativa, men de publicerar dem ändå.

I studien *Ett rum för råd och tröst* för Gullan Sköld värdefulla resonemang gällande material av denna typ. Ett avgörande problem som Sköld identifierar är frågan om materialets autenticitet. Hur kan vi veta att de som skriver in verkligen är *Iduns* läsare och inte redaktionen själva? Det kan vi inte. Sköld menar dock att dessa tidskrifter i väldigt hög grad är

⁶ Se exempelvis Sköld, Gullan, *Ett rum för råd och tröst: veckotidningarnas hjärtespalter från 1940-talet till idag*, Leopard, Stockholm, 2003, samt Beetham, Margaret, *A magazine of her own?: domesticity and desire in the woman's magazine, 1800-1914*, London, 1996.

⁷ Holgersson, Ulrika, *Populärkulturen och klassamhället: arbete, klass och genus i svensk dampress i början av 1900-talet*, Stockholm, 2005, s. 155.

beroende av sina läsare och skulle därför inte vilja riskera att förlora läsare som en följd av att de tvivlade på tidskriftens engagemang och tillförlitlighet. Att tidskrifter skulle förfälska inlägg som det inte finns motsvarighet till hos de faktiska insändarna finns det inget syfte med menar Sköld.⁸

Vad beträffar debattspalter i veckopress menar Sköld, utifrån de tidskrifter hon undersökt, att de oftast är ”skrivna av journalister, anställda på tidningen eller av experter, men kan bygga på läsares mer eller mindre aktiva medverkan.”⁹ Det som Sköld uppmärksammat är något som jag inte anser avspeglas i mitt material. I *DDK* finns det återkommande signaturer med fullständig namnteckning som möjligtvis skulle kunna vara journalister, men det är nästan alltid samma personer. De återkommer i undantagsfall och då som en del av en längre diskussion. Den överväldigande majoriteten av de som skriver i *DDK* är signaturer såsom *Lady X*, *Skånska*, eller *Förlovad* som inte är återkommande.

Frågan gällande vecko- och dampressens roll som källa till det förflutna är som ovanstående redogörelse visar inte oproblematisk. Går det att se *Damernas diskussionsklubb* som en representation av en historisk verklighet? Min syn på veckopressen som historisk källa ligger i linje med tre tidigare veckopressforskare. Ulrika Holgersson sammanfattar sin diskussion kring ämnet med att avfärda idén att se veckopressen enbart som en spegelbild av kvinnors liv, eller som ett forum för ideologisk indoktrinering. Holgersson menar att veckopressen snarare är ”en kvarleva av dåtidens *förhandlande* kring diskurser och erfarenheter, av hur man agerade genus och klass.”¹⁰ På så sätt visar veckopressen också var gränserna för olika identiteter drogs och hur dessa bestämdes.¹¹ Holgersson för sina resonemang till stor del utifrån två pionjärer inom veckopressforskningen – Margareta Berger och Lisbeth Larsson. Enligt Margareta Berger visar veckopressen hur en tämligen stor del av den kvinnliga befolkningen uppfattat sina roller och sin situation.¹² I *En annan historia: Om kvinnors läsning och svensk veckopress* menar Lisbeth Larsson att ett nummer av exempelvis *Året Runt* är en berättelse ”om hur man blir, vad det är att vara, hur det skulle kunna vara... att vara kvinna.”¹³ Dock måste jag understryka att de normer och värderingar som framkommer i *DDK* inte kan generaliseras för att gälla samtliga kvinnor i 1920-talets Sverige. *Idun*, som

⁸ Sköld, Gullan, *Ett rum för råd och tröst: veckotidningarnas hjärtspalter från 1940-talet till idag*, Stockholm, 2003, s. 214.

⁹ Sköld, 2003, s. 10.

¹⁰ Holgersson, s. 156.

¹¹ Holgersson, s. 156.

¹² Berger, Margareta, ”’Experimentet är slut!’ (Femina 1975-77)” i *Veckopressen i Sverige. Analyser och perspektiv*, Ahrens, Anita, Berger, Margareta, Björk, Staffan m.fl., Lund, 1979, s. 345.

¹³ Larsson, Lisbeth, *En annan historia: om kvinnors läsning och svensk veckopress*, Stockholm, 1989, s. 52.

kommer presenteras närmare längre fram, var i grunden en borgerlig tidning, och representerar därför i högre grad kvinnor från ett visst samhällsskikt.

Det teoretiska ramverket

För att analysera innehållet i *Damernas diskussionsklubb* utgår jag ifrån två olika perspektiv utgör delarna i mitt teoretiska ramverk. Dessa två delar består av queerteori utifrån socialantropologen Fanny Ambjörnsson och till viss del genusvetaren Tiina Rosenberg, samt ett genusperspektiv som presenterat av genusteoretikern och historikern Joan W. Scott.

Queeteorins ursprung finner vi i feministisk teori och gaystudier, och den fick sitt akademiska genomslag under 1990-talet.¹⁴ Till skillnad från många andra teoribildningar kan queerteori inte beskrivas som en enhetlig teori. Queerteori är snarare ett samlingsbegrepp för en mängd olika perspektiv på bland annat identitet, sexualitet, och kultur. I boken *Vad är queer?* framhåller dock Fanny Ambjörnsson att det som samtliga perspektiv inom queerteori har gemensamt är ”att de intresserar sig för föreställningar om normalitet och avvikelse.”¹⁵ Queerteoretiker undersöker hur normalitet uppstår och upprätthålls, samt vilka konsekvenser detta får för människor självuppfattning. Närmare bestämt är det normalitet och avvikelse kring genus och sexualitet som är det huvudsakliga undersökningsområdet. Två grundläggande principer som kännetecknar queerteori är att den ifrågasätter upprätthållandet av heterosexualiteten som något naturligt och grundläggande, samt att fokus riktas mot det ”normala” snarare än det ”avvikande”.¹⁶

Ett centralt begrepp inom queerteori är *heteronormativitet*. Ambjörnsson menar att begreppet heteronormativitet används för att understryka att det är normsystemet kring heterosexualiteten snarare än individers sexuella handlingar som är av intresse. Rent konkret innefattar begreppet de strukturer, handlingar, och relationer som upprätthåller heterosexualitetens status som det naturliga och önskvärda levnadstillståndet.¹⁷ Tiina Rosenberg uttrycker det mycket kärnfullt i *Queerfeministisk agenda* då hon skriver att begreppet bör ”användas i en vidare betydelse, alltså inte enbart som förväntad heterosexualitet, utan även som heterosexualitet i en förväntad form.”¹⁸ Det är alltså inte all sorts heterosexualitet som är normativ. Det är även med denna utgångspunkt som jag kommer använda begreppet, och

¹⁴ Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*, Stockholm, 2006, s. 35-36, samt Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Stockholm, 2002, s. 13.

¹⁵ Ambjörnsson, s. 51.

¹⁶ Ambjörnsson, s. 36, 51.

¹⁷ Ambjörnsson, s. 52.

¹⁸ Rosenberg, s. 18.

i denna undersökning är det den önskvärda tvåsamheten som är den normativa heterosexualiteten.

För att vidare beskriva heteronormativitet som begrepp och vad det bidrar till som teoretiskt redskap kommer jag kort presentera den så kallade *heterosexuella matrisen*. Upphovsmakaren till denna är queerteoretikern Judith Butler, men jag kommer istället använda mig av Fanny Ambjörnssons tydligare tolkning. Den heterosexuella matrisen är en förståelseram inom vilken de grundläggande principerna är att de enda möjliga positionerna är man eller kvinna, att dessa positioner sätts i ett motsatsförhållande både gällande kropp och beteende, och att de förväntas åtrå och begära varandra. För att vi ska framstå som goda män och kvinnor är det alltså enligt Butler nödvändigt att vi uppvisar överensstämmande kopplingar mellan kön, genus och begär. Skulle vi falla utanför denna ordning ser vår omgivning oss som avvikande. Vi är därför inte genus utan vi skapar och återskapar genus genom så kallade performativa handlingar.¹⁹ Enligt Butler förlorar genus genom dessa upprepade handlingar den ”naturlighet” som det ofta anses medföra. I min undersökning kommer jag använda detta begrepp för att se hur kvinnorna i *DDK* diskuterar ”kvinnligt” beteende och handlingar.²⁰

Såsom alla andra teorier har queerteorin fått utstå kritik, främst gällande att den kan ge en missledande bild då den appliceras på en historisk kontext. Att queerteorin har potential att lyfta fram tidigare dolda element ur äldre material visar bland annat Henric Bagerius och Christine Ekholsts undersökning ”En olydig sodomit – Om Magnus Eriksson och det heteronormativa regentskapet”. De menar att en queer läsning av heliga Birgittas uppenbarelser och stridsskrift mot kungen visar på att hennes sodomianklagelser inte bara var elakt förtal, utan hade en djupare betydelse kopplat till en strävan att behålla heteronormativiteten.²¹ Queerteorin kan vara en styrka i undersökning av mitt material, men det krävs naturligtvis en förståelse för skillnaden mellan 1920-talet och samhället idag.

Utöver queerteorin som är min primära teoretiska utgångspunkt, så kommer jag även knyta an till Joan Scotts genusteori, som i likhet med queerteori också tar fasta på normer och föreställningar kring normalitet och avvikelse. 1986 publicerade Joan W. Scott artikeln ”Gender: A Useful Category of Historical Analysis” som kom att bli en klassiker i genusteoretiska sammanhang. I artikeln presenterar Scott sin definition av genus som indelad i två delar: 1) genus är en del av sociala relationer som baseras på upplevda skillnader mellan

¹⁹ Ambjörnsson, s. 112- 113, 136-138.

²⁰ Judith Butler, *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, Göteborg, 2007, s. 214.

²¹ Bagerius, Henrik och Ekholst, Christine, ”En olydig sodomit – Om Magnus Eriksson och det heteronormativa regentskapet” i *Scandia* 73:2, 2008, s. 12.

könen, och 2) genus är ett grundläggande sätt att ge uttryck för maktrelationer. Genus som social konstruktion kan även manifesteras på olika sätt. I Scotts definition har genus en symbolisk dimension där olika symboler kopplas till könen, exempelvis idéer om ljus och mörkt, kallt och varmt, aktivt och passivt. Därefter finns det normer som tolkar och avgör meningen hos dessa symboler. De normativa påståendena uttrycks i bland annat politiska, religiösa, och vetenskapliga doktriner. Scott menar vidare att dessa påståenden är beroende av att andra tänkbara positioner förtrycks eller avvisas, och den position som är dominant framstår som de enda möjliga alternativet. Därför menar Scott att ”history is written as if these normative positions were the product of social consensus rather than of conflict”.²²

Det metodiska tillvägagångsättet

I syfte att undersöka tvåsamhetsnormer och kvinnors genuspositioner i *Damernas diskussionsklubb* kommer undersökningen av texterna att genomföras med en kvalitativ textanalys. Som jag tidigare nämnt är *DDK* ett mycket läsarbaserat material och en textanalys lämpar sig mycket väl då jag vill komma så nära materialet och *Iduns* läsare som möjligt. Enligt Pär Widén i *Handbok för kvalitativ analys* finns det tre analytiska dimensioner genom vilka texter kan analyseras. Detta innebär att en textanalys kan fokusera på textförfattarens egna innebörder, textens form och språkliga innehåll, eller textens relation till det omgivande samhället. Min analys kommer främst att knyta an till den första dimensionen men även delvis till den andra. Den första dimensionen innebär att ringa in textförfattarens uppfattningar och föreställningar om ett särskilt ämne – *Iduns* läsares föreställningar kring tvåsamhet och kvinnors genuspositioner. Den andra dimensionen ser till vilka språkliga uttryck som används för att tala om ämnet – exempelvis hur *Iduns* läsare beskriver en önskvärd tvåsamhet och kvinnlighet. Därefter talar Widén även om en fjärde problematiserande dimension som har en teoretisk utgångspunkt, vilket i denna uppsats är queer-och genusteori. Denna dimension är vägledande och skapar teoretiskt drivna analytiska frågor, vilket har gestaltat sig i den övergripande frågeställningen.²³

Utöver textanalysen har det metodiska även tagit sig uttryck i att jag gjort en tematisk indelning av det empiriska materialet. Jag har också här medvetet försökt vara källnära i min kategorisering och utgår ifrån diskussionsämnena i *DDK*, snarare än ifrån kronologi eller frågeställningar. Eftersom normer kring tvåsamhet och kvinnors genuspositioner är väldigt

²² Scott W. Joan, ”Gender: A Useful Category of Historical Analysis” i *The American Historical Review*, nr 91, 1986, s. 1068.

²³ Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.), *Handbok i kvalitativ analys*, 1. uppl., Stockholm, 2009, s. 138-139, 143-144.

intimt förknippade i materialet relaterar de ständigt till varandra och en frågeställningsorienterad disposition hade i detta fall blivit spretande.

Forskningsläge

Att veckopress som material har en stor bredd och mångsidighet blir uppenbart inte endast utifrån materialet självt utan även utifrån vilka som har studerat det. Veckopressen i Sverige har varit ett medium för litteraturvetare, språkvetare, och historiker såväl som för sociologer, ekonomer, och journalister. Vad dessa har studerat sträcker sig från noveller och reportage, till dikter och hjärtespalter. Trots detta är forskningsfältet ännu inte särskilt stort, även om det har tilltagit i storlek de senaste åren. Som jag tidigare nämnt verkar det inte finnas någon forskning kring material i linje debattspalter som *DDK*. Hjärtespalter och rådgivningsspalter är i likhet med *DDK* en läsarbaserad del av veckotidningen, men skillnaden är att de förstnämnda endast har *en* mottagare i form av en biktmoster, medan samtliga *Iduns* läsare har möjlighet att svara i *DDK*.

Enligt Ulrika Holgersson började den historievetenskapliga användningen av veckopress i Sverige förhållandevis sent i jämförelse med internationell forskning.²⁴ På ett internationellt plan var ett tidigt översiktsverk presshistorikern Cynthia Whites avhandling *Women's Magazines 1693-1968* vars mål var att teckna en bild av kvinnotidningens historia och dess inflytande på kvinnors liv. Även *A Magazine of Her Own?* är ett gott exempel på en historisk undersökning av veckopress utanför Sverige. I den studerar Beetham en mängd olika brittiska kvinnotidningar och lägger fokus på bland annat rådgivningsspalter. I likhet med tidigare nämnda Holgersson, Berger, och Larsson så menar Beetham att veckopressen påverkas av samtidens kultur och producerar kultur, den befinner sig därmed i ett samspel med sin omgivning.²⁵

En pionjär inom svensk forskning kring veckopress är Margareta Berger som redan år 1974 publicerade sin studie *Fruar & Damer*, i vilken hon undersöker kvinnoroller i de två veckotidningarna *Husmodern* och *Idun* under åren 1930, 1945, 1961, och 1971. För år 1930 urskiljer Berger en för *Idun* utmärkande kvinnotyp i den ”allmänbildade damen”, som enligt Berger inte innefattar en särskild livsstil utan snarare klassificerar en särskild kvinnogrupp.²⁶ Andra figurer som framkommer är självförsörjande kvinnor, yrkeskvinnor och husmödrar.

²⁴ Holgersson, s. 131.

²⁵ Beetham, s. 5.

²⁶ Berger, Margareta, *Fruar & damer*, Stockholm, 1974, s. 45.

Berger nämner *DDK* ett par gånger men för inga större resonemang kring dess innehåll utan använder den främst för exemplifiering.

Om ett ämne liknande Beethams har journalisten Gullan Sköld skrivit i *Ett rum för råd och tröst* där hon undersöker hjärtespalter i *Damernas värld*, *Veckorevyn*, *Darling*, och *Året runt* från 1940-talet fram till idag. Då boken skrevs år 2003 ansåg Sköld att det fanns en bristfällig forskning kring hjärtespalter som behövde kompletteras. Den huvudsakliga slutsatsen som Sköld drar från sitt material är att mannen genomgående ses som kvinnan överordnade, även om det inte alltid uttalas explicit. Enligt Sköld är det under tidsspannet till stor del självklart att män och kvinnor särskiljs och är varandras motsatser. Kvinnors underordning motiveras på biologiska och emotionella grunder, även om Sköld observerar att denna tendens minskar mot slutet av undersökningsperioden.²⁷ Veckopressen ser Sköld som en bild av samtiden²⁸, men menar också att den ständigt förhåller sig i opinionens mittfåra och undviker att inta en ståndpunkt i kontroversiella frågor.²⁹

Till skillnad från Sköld ser Ulrika Holgersson i avhandlingen *Populärkulturen och klassamhället* veckopressen mycket väl som ett medium vars innehåll har förmåga att utmana rådande normer. Holgersson lyfter exempelvis fram veckotidningsnoveller där en betydligt mer aktiv kvinnoroll förespråkas än det borgerliga sysslolöshetsidealet. Det är också ett material som enligt Holgersson tillåter att flera erfarenheter och åsikter får uttryckas, även om den dominerade diskursen sätter gränserna.³⁰ Till skillnad från Skölds undersökning så studerar Holgersson i *Svensk Damtidning* flera olika typer av text, och undersöker bland annat konstruktioner av kvinnlighet och klass under början av 1900-talet.

En av de studier som ligger närmast min uppsats teoretisk och även till viss del materialmässigt är historikern Andrés Brink Pintos avhandling *Med Lenin på byrån*. I den behandlar Brink Pinto normer kring klass, genus och sexualitet utifrån noveller från den kommunistiska veckotidningen *Stormklockan* mellan 1921-1939. Brink Pinto tillämpar också ett queerteoretiskt perspektiv och undersöker bland annat vilka typer av manlighet och kvinnlighet som blir synliga i materialet. I novellerna finner Brink Pinto exempelvis hur normativ kvinnlighet konstrueras genom att två kvinnliga genuspositioner ställs mot varandra.³¹

²⁷ Sköld, 2003, s.11, 231.

²⁸ Sköld, 2003, s. 213.

²⁹ Sköld, Gullan, *Från moder till samhällsvarelse: vardagskvinnor och kvinnovardag från femtiotal till nittital i familjetidningen Året runt*, Stockholm, 1998, s. 353.

³⁰ Holgersson, s. 207, 154.

³¹ Brink Pinto, Andrés, *Med Lenin på byrån: normer kring klass, genus och sexualitet i den svenska kommunistiska rörelsen 1921-1939*, Lund, 2008, s. 149-152.

Även litteraturvetaren Kristina Fjelkestam undersöker olika typer av kvinnlighet under mellankrigstiden i sin avhandling *Ungkarlsflickor, kamrathustrur och manhaftiga lesbianer*. Istället för veckopress så utgår Fjelkestam ifrån samtida romaner om och av kvinnor, men gör regelbundna kopplingar till texter från *Idun*. Fjelkestam använder sig också av queerteoretiska begrepp och undersöker bland annat hur det kamratäktenskapliga idealet gestaltade sig i litteraturen.³²

³² Fjelkestam, Kristina, *Ungkarlsflickor, kamrathustrur och manhaftiga lesbianer: modernitetens litterära gestalter i mellankrigstidens Sverige*, Stockholm, 2002, s. 10-12.

Den historiska kontexten

1920-talets kvinnor

De juridiska villkoren för kvinnor i Sverige kom under 1920-talets första år att förändras radikalt. Nu blir kvinnor formella politiska medborgare då den allmänna rösträtten och gifta kvinnors myndighet lagstiftas år 1921. Den allmänna rösträtten präglades dock av praktiska problem då få av de sekelskiftsfödda kvinnorna faktiskt utövade denna rätt. Genusvetaren Jens Rydström och historikern David Tjeder framhåller att tidens fasta genusstrukturer orsakade en långsam förändringsprocess efter rösträttens införande. De påpekar dock att rösträtten på andra sätt gav uttryck för en ny medvetenhet i form av ett nytt kvinnoideal. Den nya kvinnan utövade sport, dansade, klippte både klänningar och frisyrer korta, samt krävde större utrymme i offentligheten.³³ Kristina Fjelkestam betonar dock att den nya kvinnan också kunde framställas som ett hot mot traditionell kvinnlighet då hon både var ”parasiterande” och ansvarslöst ’njutningslysten’.³⁴ Fjelkestam framhåller även att mellankrigstiden i väldigt hög grad präglades av den könskomplementära modellen, som medför att skillnaden mellan män och kvinnor betonas men med syftet att de kompletterar varandra.³⁵

Juridiskt så ersätts år 1921 även den föråldrade giftermålsbalken från 1743 som innebar omyndighet för gifta kvinnor och makens rätt att bestämma över hustruns arbete i överensstämmelse med husbondeväldets sedvänjor. Den nya balken medförde den gifta kvinnan själv fick bestämma över sitt arbete, samt att båda parterna i ett äktenskap blev skyldiga att bidra till hushållets försörjning³⁶, inklusive ansvar för barn och barnuppfostran.³⁷ Enligt historikern Zara Bersbo i antologin *Det politiska äktenskapet: 400 års historia om familj och reproduktion* var det de avtagande giftermålsantalen som skulle åtgärdas genom denna lagstiftning. Framförallt var det utbildade, förvärvsarbetande kvinnor med ekonomiskt oberoende som avstod ifrån att gifta sig.³⁸ Det är dock viktigt att poängtera den praktiska problematiken med denna lagstiftning. Enligt författarna till *Inte ett ord om kärlek. Äktenskap och politik i Norden ca 1850-1930* gällde fortfarande den tidigare äktenskapsbalken i de så

³³ Rydström, Jens & Tjeder, David, *Kvinnor, män och alla andra: en svensk genushistoria*, 1. uppl., Lund, 2009, s. 134, 137-138.

³⁴ Fjelkestam, s. 24.

³⁵ Fjelkestam, s. 30, 34.

³⁶ Frangeur, Renée, *Yrkeskvinna eller makens tjänarinna?: striden om yrkesrätten för gifta kvinnor i mellankrigstidens Sverige*, Göteborg, 1998, s. 63.

³⁷ Melby, Kari, Pylkkänen, Anu, Rosenbeck, Bente & Carlsson Wetterberg, Christina, *Inte ett ord om kärlek – Äktenskap och politik i Norden ca 1850-1930*, Göteborg & Stockholm, 2006, s. 184.

³⁸ Bersbo, Zara, *Självständig och beroende. 1921 års giftermålsbalk och den gifta kvinnans ekonomiska medborgarskap*, i *Det politiska äktenskapet: 400 års historia om familj och reproduktion*, Rosenbeck, Bente & Sanders, Hanne (red.), Stockholm, 2010, s. 166.

kallade ”gamla äktenskapen”. I dessa äktenskap hade maken fortfarande ensamt förfogande över hushållets egendomar oavsett om hustrun uppnått civilrättslig myndighet. Den nya lagstiftningen kom därför endast att gälla de äktenskap som ingåtts efter lagens införande.³⁹ Bersbo framhåller detta som ett belägg för att målet med den nya äktenskapsbalken var att höja giftermålsfrekvensen och inte utöka kvinnors ekonomiska och civila rättigheter i sig. De kvinnor som gift sig innan lagen kunde inte påverka giftermålsantalen, och därför fanns det ingen mening i att de nya reglerna skulle gälla dem.⁴⁰

Även om ändringen av äktenskapsbalken i teorin gav kvinnor utökade ekonomiska och äktenskapliga rättigheter kan balkens praktiska följder problematiseras ytterligare. Trots att mannens målsmanskap upphörde förutsattes det att ett äktenskap bestod av en make i förvärvsarbete och en maka i hemmet. Den jämställda försörjningsskyldigheten handlade enligt Bersbo mer om höja värdet av ”hustrurs självklara, förväntade och obetalda verksamhet i hemmet än att frigöra gifta kvinnor från denna verksamhet.”⁴¹ Giftna kvinnors förvärvsarbete sågs snarare som en nödgärd att tillämpa under särskilda omständigheter. Det var inte nödvändigtvis kvinnans ekonomiska beroende som ansågs omodernt, utan mannens bestämmanderätt över hemmet och alla däri, menar Bersbo, och skriver vidare att denna reform kom att stärka isärhållandet av de äktenskapliga parternas ekonomiska positioner. Den giftna kvinnan förväntades att med självbestämmande ägna sig åt hushållet med ekonomiskt bidrag från sin make, därmed blev hennes ekonomiska rörelsefrihet starkt familjeorienterad samt beroende av mannens inkomst.⁴²

Situationen som beskrivs ovan gällde dock inte alla kvinnor vilket är något som borde tas i beaktande. Som jag tidigare nämnt riktades äktenskapsbalken 1921 främst mot bildade och ekonomiskt självförsörjande kvinnor, men för jordbrukarhustrur och samhällets allra fattigaste gifta kvinnor blev utfallet ett annat. De fick ett dubbelt försörjningsansvar som innefattade vård av hemmet och förvärvsarbete.⁴³ Diskussioner kring kvinnors dubbla arbetsbörda är även något som diskuteras i *Idun*.

I den nya giftermålsbalken infogades även skilsmässolagstiftningen som under 1920-talet kom att innebära ett antal förändringar. Möjligheten för så kallad hemskillnad infördes vilket innebar att makarna efter ett års separerat boende kunde få rätt till skilsmässa. Skilsmässa kunde även beviljas direkt då makarna levit åtskilda under tre år, eller under två år

³⁹ Melby, Pylkkänen, Rosenbeck och Carlsson Wetterberg, s. 184.

⁴⁰ Bersbo, s. 182.

⁴¹ Bersbo, s. 170.

⁴² Bersbo, s. 168, 170-172.

⁴³ Bersbo, s. 183.

om en av makarna övergivit hemmet. Ytterligare exempel på skäl till direkt skilsmässa var ifall en av makarna smittat den andra med könssjukdom eller begått äktenskapsbrott.⁴⁴

Gällande äktenskapet förändrades inte bara lagstiftningen utan även synen på den äktenskapliga idealtypen. 1920-talets moderna kvinnor ville ha ett jämställt förhållande till sin partner och idealet blev därmed det så kallade kamratäktenskapet. Enligt Rydström och Tjeder var detta ett äktenskap som i högre grad skulle präglas av kärlek och ett öppen förtroende mellan makar.⁴⁵ Fjelkestam framhåller dessutom att kombinationen yrke och äktenskap för kvinnor var mycket problematiskt, något som kamratäktenskapet skulle underlätta då det möjliggjorde kvinnors fortsatta yrkesarbete även efter giftermål. Ett fullfjädrat kamratäktenskap innebar även frivillig barnlöshet och ekonomisk självständighet för makarna.⁴⁶

Ytterligare ett genombrott i lagstiftningen gjordes år 1925 då behörighetslagen trädde i kraft som gav ogifta och gifta kvinnor rätten att inneha statliga tjänster med ungefär samma förutsättningar som män.⁴⁷ Detta leder oss till ett annat utmärkande drag för mellankrigstiden, nämligen kvinnors ökade förvärvsarbete vilket i Sverige gav upphov till omfattande debatter på samhällets alla nivåer. Om detta skriver Renée Frangeur i sin avhandling *Yrkeskvinna eller makens tjänarinna?* där hon menar att kvinnors arbete ännu på 1920-talet främst bestod av jordbruk och hushållsarbete, därefter industriarbete. Arbete inom tjänstesektorn och handelsyrken var dock enligt Frangeur fält inom vilka storstädernas kvinnor tog sig fram på 1920-talet. För många var förvärvsarbete en nödvändighet, då exempelvis hälften av Sveriges kvinnor mellan åldrarna 20-39 var ogifta vid år 1930.⁴⁸

Iduns egen historia

För att på bästa sätt kunna analysera innehållet i *Damernas diskussionsklubb* är det nödvändigt att redogöra för *Iduns* egen historia och uppkomst. I mycket av det som finns skrivet om *Idun* beskrivs tidskriften då den först lanserades som en pionjär och succé inom damtidningsvärlden. I januari 1887 introducerades det första provnumret av *Idun. Praktisk Veckotidning för Quinnan och Hemmet* som den inledningsvis kallades. I *Nya röster – svenska kvinnotidskrifter under 150 år* beskriver Margareta Stål *Idun* som ”Sveriges första kommersiella veckotidning med kvinnor som målgrupp i bemärkelsen att den vände sig till en bred publik och hade vinstintresse.”⁴⁹ Om

⁴⁴ Inger, Göran. Skilsmässa. *Nationalencyklopedin*. 2015. URL: <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/skilsm%C3%A4ssa> (Hämtad 2015-05-20).

⁴⁵ Rydström & Tjeder, s. 138.

⁴⁶ Fjelkestam. 132, 135-136.

⁴⁷ Frangeur, s. 62-63.

⁴⁸ Frangeur, s. 63-64.

⁴⁹ Nordenstam, Anna (red.), *Nya röster: svenska kvinnotidskrifter under 150 år*, Möklinta, 2014, s. 89.

Iduns politiska och tematiska tonvikt skriver Birgit Petersson i *Den svenska pressens historia* att fokus under tidskriftens tolv första verksamhetsår var det praktiska och husliga. Vidare menar Petersson att *Idun* till stor grad yrkade på och förstärkte det borgerliga kvinnoidealet. En idealbild som i breda drag gick ut på att kvinnan borde leva i enlighet med sin roll som maka och mor i det privata hemmet, samtidigt som mannen försörjde och representerade familjen i offentligheten. Ifall kvinnan skulle vilja avvika från normen och exempelvis yrkesarbete blev hon tvungen att överge sin två ovanstående roller.⁵⁰

Även om *Idun* lyfte fram ett konservativt ideal var målsättningen vid tidskriftens införande att attrahera både mer konservativt orienterade läsare och samtidigt vädja till den växande gruppen av självförsörjande och bildade kvinnor. Att försöka nå båda dessa målgrupper kan tyckas motsägelsefullt, såsom Margareta Stål poängterar, men kom till uttryck genom att det förekom både radikala kvinnoemancipatoriska texter liksom modernitetskritiska konservativa texter.⁵¹

Idun lanserades också i mycket nära anslutning till en rad andra kvinnotidskrifter däribland *Dagny* och *Framåt* som båda var kopplade till olika kvinnoföreningar.⁵² *Iduns* eget förhållande till kvinnorörelsen var dock inledningsvis problematisk. Enligt Birgit Petersson var relationen dem emellan inledningsvis negativ, men *Idun* kom succesivt att ändra sin inställning. När *Idun* och kvinnorörelsen slutligen möttes menar Petersson att detta berodde på att den kvinnopolitiska rörelsens började närma sig *Iduns* ideologi, snarare än att *Idun* skulle bytt politisk färg.⁵³ Att det är intressant att anmärka på den konservativa kvinnosynens genomslag i *Idun* uppmärksammar Ulrika Holgersson i sin avhandling *Populärkulturen och klassamhället* då hon menar att tiden kring sekelskiftet 1900 i stor grad karaktäriserats av ”en växande rädsla för att könsskillnaderna hotades, till exempel genom att kvinnor inte längre ville finna sig tillrätta i hemmet eller att homosexualiteten skulle bre ut sig.”⁵⁴

Mötet mellan *Idun* och den kvinnopolitiska rörelsen kan exemplifieras genom att tidskriften från år 1889 ändrade tonvikt från hemmet till kulturen och samhället. Tidskriften kom att präglas av allt fler kulturella och aktuella inslag, nu ändras även undertiteln till *Illustrerad tidning för kvinnan och hemmet*. Intressant är också, som Petersson noterar, att *Idun* samtidigt inkluderade män i sin publik. Syftet var att bli en verklig familjetidning där även

⁵⁰ Gustafsson, Karl Erik, Rydén, Per, Nordmark, Dag, Johannesson, Eric & Petersson, Birgit (red.), *Den svenska pressens historia. 2, Åren då allting hände (1830-1897)*, Stockholm, 2001, s. 328.

⁵¹ Nordenstam (red.), s. 89, 91, 96.

⁵² Nordenstam (red.), s. 90.

⁵³ Gustafsson, Rydén, Nordmark, Johannesson, Petersson (red.), s. 328.

⁵⁴ Holgersson, s. 125.

männen skulle finna något intresseväckande att läsa. Dock förblev den borgerliga kvinnan fortfarande den huvudsakliga målgruppen.⁵⁵ Margareta Stål lyfter fram att *Idun* under sina första 25 år har en tydlig utveckling från ”försiktiga texter med en feministisk underton till texter som tar mer öppen ställning för de radikala idéerna i tiden.”⁵⁶

När vi kommer fram till mellankrigstiden skriver Lisbeth Larsson i *En annan historia: om kvinnors läsning och svensk veckopress* att de svenska veckotidningarna ökar både till antal och typer, samt att läsekretsen blir större. Om *Idun* under mellankrigstiden skriver Larsson att den inte förändras i någon större utsträckning, den tappar inte upplagor men växer i lägre takt. Den veckotidning som kommer öka mest under mellankrigstiden är istället *Husmodern* som enligt Larsson riktar sig till en annan kvinna än exempelvis *Idun* och *Svensk Damtidning*.⁵⁷

⁵⁵ Gustafsson, Rydén, Nordmark, Johannesson, Petersson (red.), s. 328.

⁵⁶ Nordenstam (red.), s. 89.

⁵⁷ Larsson, s. 126.

Damerna diskuterar

Som jag tidigare nämnt har jag valt att göra undersökningen tematisk upplagd och strukturerad efter sex olika teman som alla anknyter till tvåsamhet och kvinnors genuspositioner på olika sätt. Det första avsnittet *Giftas eller icke giftas? – om äktenskapets mening* behandlar kvinnor som tvekar inför ett möjligt äktenskap och där diskussionerna kretsar kring hur en önskvärd tvåsamhet ska vara. Detta avsnitt följs av *Det harmoniska äktenskapet – om dess grunder och bevarande* som i hög rad kretsar kring tvåsamhetens viktigaste element och hur dessa upprätthålls. Temat kring tvåsamheter i kris kommer behandlas i de två följande avsnitten *Om otrohet – eller att hålla skenet uppe?* och *Om skilsmässa – eller att vara självisk?* Den näst sista rubriken *Om den ogifta kvinnans lott – eller att vissna och dö?* rör diskussioner kring kvinnor utanför tvåsamheten, och slutligen *Kvinnors arbete och ekonomi – om duglighet och samexistens* som behandlar den samtida diskussionen om gifta kvinnors förhållande till arbete och ekonomi.

Giftas eller icke giftas? – om äktenskapets mening

”Vi äro bara rädda att mannen får vatten på sin kvarn att kvinnan mest intresserar sig för kärleksproblem. Nåväl, då bör han väl vara nöjd med henne.”⁵⁸, beklagar sig *Iduns* redaktion för sina läsare i ett inslag av *Damernas diskussionsklubb*. Deras observation är dock inte felaktig då ämnena i klubben i hög grad berör funderingar kring tvåsamhet och relationer på olika plan. Nedan kommer jag lyfta fram diskussioner som berör kvinnor som tvekar inför ett möjligt äktenskap och funderar på äktenskapets mening.

”Vore det orätt mot honom att säga ja, då min kärlek inte är så glödande [...] Och tänk om jag en dag möter min ’stora kärlek’?”⁵⁹ skriver den 18-åriga läsaren *En bekymrad* till *Idun* i början av 1927. Kvinnan kommer från en god familj som blivit ruinerad, och hennes egen anställning räcker inte för att försörja hennes föräldrar och minderåriga bror. Att hon gifte sig med den förmögen familjevän som friat till henne skulle vara en direkt lösning på situationen, problemet är att hon inte älskar honom. Borde hon gifta sig för att hjälpa sin familj, eller vore detta orättvist både mot friaren och henne själv?

Diskussionen kring 18-åringens dilemma blir lång och majoriteten av läsarna råder henne att gifta sig med mannen, även om det endast är för hans pengar. Den inledande läsaren är mycket ivrig då hon påstår att ”den stora kärleken” endast är en ”sliten

⁵⁸ *Idun*, 1926:10, s. 246.

⁵⁹ *Idun*, 1927:2, s. 41.

romansklyscha, som inte har den ringaste motsvarighet i verkligheten”.⁶⁰ Den stora kärleken, utan citationstecken, menar läsaren kommer om 18-åringen låter sig älskas av mannen, intresserar sig för hemmet och de framtida barnen. Läsaren *Erfaren* håller med föregående inlägg då hon också menar att den stora kärleken inte finns. Kärlek, enligt *Erfaren*, är att ”se fel och lida av mannens brister och ändå hålla av och hjälpa honom – – det är *mer* än kärlek.”⁶¹ Båda dessa två insändare har även det gemensamt att de inte har några skrupler angående att äktenskapet skulle ingås för pengar. Denna åsikt är något som inte verkar överensstämma med *Iduns* redaktion då de uttrycker sig negativt i presentationen av dessa inlägg.

Nästa läsare har en annorlunda syn på 18-åringens problem, en syn som även verkar falla *Iduns* redaktion mer i smaken då de beskriver det som ”Ett varmhjärtat och klokt råd”⁶² Valet som 18-åringen står inför beskriver denna läsare som det viktigaste och största i livet, och hon finner tanken att gifta sig för pengar som vedervärdig. Läsaren uppmärksammar dock att 18-åringen verkar hålla av mannen, och menar att lite god vilja från hennes sida skulle kunna få kärleken att blomstra.⁶³

Ebon, som är en återkommande skribent i *DDK*, råder inte direkt 18-åringen till att gifta sig, men menar att det inte skulle var något fel med det. *Ebon* fokuserar i högre grad på äktenskapet i sig än på något annat då hon menar att ”Ogifta människor äro endast halva människor”.⁶⁴ I detta uttalande är tvåsamhetsnormen och den heterosexuella matrisen mycket tydlig. Utan en partner är vi inte fullkomliga människor, och har inte uppnått det som samhället förväntar av oss. Det är dock inte alla som är lämpade för giftermål enligt *Ebon*, framför allt inte de som är ”självrådiga”. Den för äktenskap bäst lämpade kvinnan är den som har ”förmåga att sammansmälta med en annan, göra en annans vilja till er och finna er lycka däri.”⁶⁵ Detta är även den kvinna som är bäst lämpad för den normativa tvåsamheten, inom vilken hon ska vara foglig och hörsam.

De två sista inläggen som svar till 18-åringen går i det kamratliga äktenskapets tecken. I sin studie av mellankrigstidslitteratur menar Fjelkestam att kamratäktenskapet som begrepp fick genomslag i början av 1930-talet.⁶⁶ Dock visar mitt material att sådana tankegångar börjar figurera redan under slutet av 1920-talet, även om ”kamratäktenskapet” i *DDK* skiljer sig en del från det Fjelkestam, och även Brink Pinto beskriver i sina studier, vilket

⁶⁰ *Idun*, 1927:4, s. 90.

⁶¹ *Idun*, 1927:4, s. 90.

⁶² *Idun*, 1927:4, s. 90.

⁶³ *Idun*, 1927:4, s. 90.

⁶⁴ *Idun*, 1927:5, s. 113.

⁶⁵ *Idun*, 1927:5, s. 113.

⁶⁶ Fjelkestam, s. 135.

kommer diskuteras längre fram. Signaturen *En som vågade och fann lyckan* satt själv i en liknande situation och hon valde att gifta sig med mannen i fråga. Äktenskapet blev dock inte särskilt lyckligt till en början, men de försökte göra det bästa av situationen. ”Den stora tysta kärleken”, skriver hon har nu blivit ”en god och kamratlik vänskap, och stör ej min äktenskapliga lycka.”⁶⁷ Till sist menar läsaren att om 18-åringen skulle möta en större kärlek, ska hon låta förståndet och plikten styra istället för passionen. Det avslutande inlägget skrivs av läsaren *E.D.* som i likhet med många av de andra menar att ”kärleken ensamt [inte är en] garanti för äktenskaplig lycka”. De lyckligaste äktenskapen brukar vara de som grundar sig på aktning och vänskap, istället för den flyktiga lidelsen i de så kallade ”kärleksäktenskapen”.⁶⁸ Den normativa och förväntade tvåsamheten, verkar utifrån detta och de ovanstående inläggen vara en tvåsamhet som präglas av något mer grundläggande än kärlek. ”Kärleksäktenskap” är inte sanna äktenskap, utan endast de som baseras på uppoffring, samexistens och lite god vilja.

Under rubriken *Giftas eller icke giftas?* i nummer 13 från 1926 framför signaturen *Ungkarlen* ett liknande problem. Kvinnan är en 29-årig yrkesarbetande kvinna med god lön och eget hem och verkar trivas med sin tillvaro. Hon uttrycker dock oro över att hon har en ”förfärlig ålder för en ogift kvinna.”⁶⁹ I likhet med föregående diskussion är kvinnan ogift men har en mycket ivrig friare som hon tvivlar på om hon älskar överhuvudtaget. Hon längtar efter hem och barn, men oroar sig för att bli en dålig hustru då hon är för ”inbiten i [sina] ungarlsvanor”.⁷⁰ Dessa ungarlsvanor skulle förmodligen medföra att kvinnan blev en ”sur, omöjlig fru [...]”⁷¹, det vill säga en hustru som inte låter sin vilja kontrolleras såsom några av läsarna ovan har förespråkat. *Ungkarlen* verkar även känna att hon inte reagerar på friarens förslag såsom en kvinna i hennes situation borde då hon inte rodnar och direkt tackar ja. Vidare menar *Ungkarlen* att hon emellanåt känner att hon skulle sakna mannen om han lämnade henne, men känner samtidigt en stor rädsla då hon ser sin vänner och ”hur de svärma, älska, lida allt och fördraga allt för sina fästmän och män [...] jag måtte inte älska honom, tänker jag då.”⁷² Här återkommer idén om hustrun som lidande och uppoffrande, och att detta är en normativ kvinnlig genusposition. Eftersom *Ungkarlen* utför kvinnlig performativitet fel genom att inte uppföra sig som sina vänner, tror hon att hon inte älskar mannen. En intressant aspekt av *Ungkarlens* insändare är även att hon efter beskrivningen av sin tillvaro försäkrar deltagarna i *DDK* att

⁶⁷ *Idun*, 1927:6, s. 135.

⁶⁸ *Idun*, 1927:6, s. 135.

⁶⁹ *Idun*, 1926:10, s. 246.

⁷⁰ *Idun*, 1926:10, s. 246.

⁷¹ *Idun*, 1926:10, s. 246.

⁷² *Idun*, 1926:10, s. 246.

friaren inte är ett påhitt, utan att han verkligen vill gifta sig med henne. Även om hon själv inte verkar tycka att hon lever upp till idealen för en lämplig hustru.⁷³

Mot förmodan är det inget av svaren till *Ungkarlen* som lyfter fram hennes oro över att inte bli en god hustru. Signaturen *Erfaren* menar att *Ungkarlen* utan förbehåll kan gifta sig med mannen, eftersom kärleken han känner för henne genom äktenskapet kommer övergå i vänskap. Läsaren *Ebon* ger ett längre svar och framställer det som relativt självklart att hon borde gifta sig, och menar att *Ungkarlen* endast är en kvinna med tveksam natur. Är *Ungkarlen* en tillmötesgående och god hustru och tar hand om hushållet så löser sig allt. Kvinnans ansvar för den äktenskapliga lyckan återkommer. Både *Erfaren* och *Ebon* ser äktenskapet som det uppenbara alternativet och bortser från att *Ungkarlen* redan är nöjd med sitt liv. Tvåsamhetsnormen och upprätthållandet av den heterosexuella matrisen framkommer tydligt i deras resonemang. De uppmärksammar inte heller att kvinnan inte verkar älska mannen eller att hon inte ser det uppoffrande hustruidealet som något önskvärt. Att hon har möjligheten att gifta sig är det enda som spelar roll.⁷⁴

I början av 1926 skriver läsaren *Förtvivlad Norrländska* om sin potentiella relation med en man som är nio år yngre än henne själv. Kvinnan är självförsörjande och har en god ställning, men längtar efter något som kan ge hennes liv innehåll. Mannen som hon är hemligt förlovad med har ingen egen försörjning och dessutom ett förflutet som enligt henne inte tyder på bra karaktär. Hon riskerar att förlora kontakten med sin släkt om hon gifter sig, och att göra honom olyckligt om hon förblir ogift. Ska hon våga ta steget ut, även om lycka endast blir kortvarig? ”Jag längtar efter att leva livet helt och ej så halv som det blir då man lever endast för sig själv.”, skriver den förtvivalade norrländskan.⁷⁵ Här återkommer symboliken som *Ebon* uttryckte ovan, att människor utanför tvåsamheten endast är halva människor. Responsen som *Förtvivlad Norrländska* får är uteslutande negativ. En läsare vid namn *En icke kärlekskrank Norrländska* raljerar med kvinnan då hon menar att hon borde gifta sig för att endast då kommer hon inse allt hon kastar bort. Signaturen *Fru Carola* förhåller sig inte heller positiv och avråder från äktenskap. Mannen älskar henne inte egentligen utan utnyttjar kvinnans ställning. *Fru Carola* lyfter istället fram den ogifta kvinnans frihet och självständighet som något mer önskvärt i detta fall.⁷⁶

⁷³ *Idun*, 1926:10, s. 246.

⁷⁴ *Idun*, 1926:13, bilaga, s. 49-50.

⁷⁵ *Idun*, 1926:9, s. 226.

⁷⁶ *Idun*, 1926:12, s. 293.

Det harmoniska äktenskapet – om dess grunder och bevarande

Äktenskapet vara och icke vara är ett av de mest förekommande samtalsämnena i *Damernas diskussionsklubb*. Om några av de ovanstående kvinnorna väljer att gifta sig, hur ska då den äktenskapliga lyckan uppnås och vad är harmonins grunder? Detta är frågeställningar som ofta ställs av och riktas till *Iduns* kvinnliga läsare. I *Idun* nummer 1924:39 går det att läsa om signaturen *Ung förlovad och (ännu) lycklig flicka* som frågar *Iduns* läsare om det verkligen stämmer att ”*vertenda* äktenskap [...] måste bli olyckligt efter en viss följd av år?”.⁷⁷ Signaturen menar att man då måste ”bli mera rädd att gifta sig ju mera man är förälskad, när man veta att äktenskapet så obönhörligt dödar den känsla som kunnat överleva både flera års skilsmässa och en ganska lång förlovningstid.”⁷⁸ Vad är orsaken till detta, vad kan göras för att förhindra det, och är det möjligt att äktenskapet är en olämplig institution, undrar signaturen. *Iduns* läsare svarar ivrigt på den unga kvinnans frågor i en diskussion som kom att fortgå i flera nummer.

Fru Elisabeth är först ut då hon uppmanar kvinnan att inte bry sig om andras äktenskap, utan endast fokusera på hur hon kan göra sitt eget äktenskap lyckligt. Hur menar *Fru Elisabeth* att man åstadkommer detta? Enligt henne är den absoluta grundvalen i ett äktenskap förtroende. ”Uppstår det allra minsta missförtroende mellan makar, ja då kan den största kärleken dö. Men det är inte äktenskapets fel, utan någon av Eder.”⁷⁹, skriver hon. Att behålla lyckan i ett äktenskap beror i mycket hög grad på uppoffring samt på hur makarna hanterar de små vardagliga situationerna. I *Fru Elisabeths* svar till den unga kvinnan går det att urskönja två tydliga teman – uppoffring och kamratlighet. Då det uppstår konflikter i hemmet är det viktigt att den unga kvinnan behärskar sig själv och undviker disharmoni. ”I sin ensamhet må man rasa och tänka allt möjligt styggt och dumt”, menar *Fru Elisabeth*, ”men låt inte Er man få några av dessa ord, ord, som skulle förorsaka Eder båda lidande – efteråt”.⁸⁰ Skulle kvinnan vilja konfrontera sin man med något han sagt är det av största vikt att hon uppför sig lugnt och vänligt. Vidare återkommer *Fru Elisabeth* till förtroendets betydelse då hon menar att den unga kvinnan måste komma ihåg att hon alltid och endast ska gå till sin make med sina bekymmer. I detta mycket motsägelsefulla uttalande går det att skönja det kamratäktenskapliga idealet, där makar öppet skulle dela sina tankar och känslor med varandra i ett frispråkigt förhållande.⁸¹ Dock är det fortfarande den fogliga och passiva kvinnan som förespråkas.

⁷⁷ *Idun*, 1924:39, s. 969.

⁷⁸ *Idun*, 1924:39, s. 969.

⁷⁹ *Idun*, 1924:40, s. 996.

⁸⁰ *Idun*, 1924:40, s. 996.

⁸¹ Fjelkestam, 2002, s. 135.

Avslutningsvis menar *Fru Elisabeth* att livet är alltför kort för att inte vara lyckligt, ”varför då pina varandra med dumma påhitt om ’rättigheter’, eller ’skyldigheter’, ’krav’ och dylika saker. Giv endast och tag emot med tacksamhet allt Ni får, glädje som sorg.”⁸² I *Fru Elisabeths* sista uttalande går det att se ett samband till de nya lagstiftningarna till kvinnors fördel under 1920-talets början, och kan ses som en kommentar till debatten kring kvinnors rättigheter.

Signaturen *Skånska* resonerar på ett liknande sätt då det gäller att bevara lyckan i ett äktenskap då hon menar att anpassningsförmåga och välvilja är grundläggande egenskaper. ”Är han arg så tig. Är han glad, så gläds med honom. Då bör han göra sammalunda men låt honom inte vänta på maten!”⁸³ Hustrun ska i *Skånskas* exempel föregå med gott exempel och hoppas att hennes make uppför sig likadant. Att den gifta kvinnan ska tillämpa särskilda taktiker för att hantera sina äktenskapliga problem är något som även Margareta Berger uppmärksammar i veckotidningen *Husmodern* år 1930. Berger påstår dock att fruarna i *Idun* inte alls diskuterar frågan om hur de ska sköta sitt äktenskap, vilket står i stark motsats till vad mitt material visar. Även om Bergers undersökningsperiod under mellankrigstiden begränsar sig till år 1930, så återger Berger en skev bild av *Iduns* innehåll då skötseln av äktenskapet endast ett par år tidigare diskuterades flitigt i tidskriften.⁸⁴

Debatten om *Ung förlovad och (ännu) lycklig flickas* fråga fortsätter och signaturen *Falkunge* svarar mer direkt på läsarens oro kring kärleken i äktenskapet. Enligt *Falkunge* är den äktenskapliga kärleken inte målet, utan medlet för att nå målet som är barn. För *Falkunge* är passionerad kärlek endast reserverad för det som jag tolkar som prostituerade då hon skriver ”att det finns människor som föredra att alltid gå och dröna på vägen, som vilja älska och bli älskade, hett och lidelsefullt, alltid.”⁸⁵ Liknande tankegångar gällande äktenskaplig kärlek hade även många av *Iduns* läsare under föregående rubrik. Signaturen *Lori* tycker dock att *Falkunge* är pessimistisk som inte tror på lyckan och kärleken i äktenskapet, varpå *Falkunge* svarar att hennes övertygelse är att sunda äktenskap inte kan undvika disharmoni. Till skillnad från vissa andra röster i *DDK* menar *Falkunge* att gifta par inte kan totalt uppgå i varandra, ”[v]år tillvaro grundar sig på ensamhet i gemensamheten.”⁸⁶

Diskussionen kring hur äktenskapet ska hanteras fortsätter i nummer 18 från 1926 då en kvinna med signaturen *Unga frun* skriver om sina äktenskapliga problem. *Unga frun* beskriver sin man som rar och snäll, och menar att de i ensamhet har ett mycket lyckligt

⁸² *Idun*, 1924:40, s. 996.

⁸³ *Idun*, 1924:43, s. 1087.

⁸⁴ Berger, 1974, s. 17.

⁸⁵ *Idun*, 1924:42, s. 1053.

⁸⁶ *Idun*, 1924:47, bilaga, s. 176.

äktenskap. Problemet uppstår då de befinner sig i ett större sällskap och i diskussion med andra. Maken blir hetsig, vilket enligt *Unga frun* inte sällan resulterar i att han fäller otrevliga och personliga kommentarer mot henne. Hon har försökt lösa problemet genom att tiga och inte bidra till konflikten, men det verkar inte hjälpa. Vad ska hon göra?⁸⁷

Under rubriken *Behandla mannen rätt* ger *Ebon* den *Unga frun* några konkreta råd. *Ebon* berättar en anekdot om en vacker fästmö vars händer var alltför stora. Fästmannens vän uppmärksammade honom om denna brist, vilket ledde till att förlovningen bröts. Enligt *Ebon* låg en del av skulden för detta hos fästmön själv då hon inte hanterade situationen på rätt sätt. Hon var inte tillräckligt lugn och sansad, och bråkade med fästmannen, något som *Ebon* understryker att man aldrig borde göra. *Ebon* menar att det inte var nog för *Unga frun* att tiga, utan hon måste tiga på rätt sätt. ”En demonstrativ tystnad är lika illa som skarpa ord”⁸⁸, skriver *Ebon* då hon vidare understryker att den unga frun ska verka genom sin personlighet. ”Med en personlighet menar jag en lugn, sansad och självbehärskad varelse, mjuk och fin, varm och älsklig. Då verkar personligheten som olja på upprörda vågor.”⁸⁹ Makans ansvar att kontrollera makens ilska är en tematik som även Francesca M. Cancian och Steven L. Gordon uppmärksammat i sin undersökning "Changing emotion norms in marriage: Love and anger in US women's magazines since 1900." Där har de funnit att amerikanska kvinnor i veckopress under 1920- och 30-talet uppmanades att undvika konflikter, vilket enligt dem reflekterar män och kvinnors skilda känslomässiga predispositioner. Kvinnor ansågs ha en naturlig mildhet och överlägsen förmåga att varsamt lugna ner konflikter. Ilskan hade mannen ensamrätt på, och kvinnorna uppmanades att hjälpa männen tygla sin ilska.⁹⁰ Tematiken kan även kopplas till Joan Scotts resonemang gällande hur genus kan konstrueras genom kvinnligt och manligt som motpolar.⁹¹ Det som *Ebon* anser vara kvinnligt beteende i detta sammanhang konstrueras i motsats till hur maken uppför sig.

Detta tema fortsätter i *Helmi-Antoinettes* råd till *Unga frun*, även om hon uppmanar frun att försöka lösa konflikten genom konfrontation. Enligt henne är mannens irritabilitet ett uttryck för att han känner att *Unga frun* inte älskar honom lika mycket tillbaka. Denna slutsats drar *Helmi-Antoinette* även om *Unga frun* inte nämnt någonting om hennes känslor för sin make förutom att de har ett lyckligt äktenskap i avskildhet. Vidare menar *Helmi-*

⁸⁷ *Idun*, 1926:18, bilaga, s. 80.

⁸⁸ *Idun*, 1926:20, bilaga, s. 92.

⁸⁹ *Idun*, 1926:20, bilaga, s. 92.

⁹⁰ Cancian, Francesca M., och Gordon, Steven L. "Changing emotion norms in marriage: Love and anger in US women's magazines since 1900." i *Gender & Society* 2:3, 1988, s. 318.

⁹¹ Scott, s. 1064, 1068.

Antoinette att kvinnan måste ta tag i sin makes problem innan hans beteende blir odrägligt. *Unga frun* borde ställa ett ultimatum att hon vid nästa tillfälle då maken urartar själv tala högt om hans brister. Ifall denna taktik skulle förbli verkningslös rekommenderar *Helmi-Antoinette* att paret skaffar en liten hund som kan avleda makens känsloutbrott.⁹² Oavsett vad makens aggression verkligen beror på drar *Helmi-Antoinette* slutsatsen att orsaken ligger hos *Unga frun* själv, därutöver är det återigen hustruns ansvar att kontrollera makens känslor, även om detta skulle innebära att hon måste köpa en liten hund.

Föreställningen om den blida och vänliga hustrun som kvinnlig genusposition återkommer även i diskussionen kallad *Vill mannen ha en lyxhustru?* som inleds i det sista numret för 1923. Diskussionen inleds med att en läsare beklagar sig över att män underskattar och föraktar sparsamma hustrur. Det mannen vill ha är istället en ”självisk, njutningslysten, slösaktig och lyxhungrig”⁹³ fru som vädjar till deras ridderlighet. Sättet som man väljer att beskriva ”lyxhustrun” finner en parallell även i Fjelkestams resonemang om ”den nya kvinnan” där hon utgör ett hot mot äkta kvinnlighet just på grund av sin parasitism och njutningslystnad.⁹⁴ När denna diskussion fortsätter spårar två av *Iduns* genast in på en diskussion om hur en hustru ska vara och upprätthålla det lyckliga äktenskapet. Kvinnans ansvar för detta återkommer igen. Den första av dessa är *Marianne* som beskyller många av de olyckliga äktenskapen på kvinnan då hon skriver att ”det finnes ej så många olyckliga äktenskap om hustrun fortsatte att vara sådan hon var då mannen lärde känna och älska henne.”⁹⁵ Olyckliga äktenskap beror enligt henne till stor del på att kvinnan slutar bry sig om sitt yttre och endast tänker på hushållet. Det är alltså en fin balansgång mellan ”lyxhustrun” som endast bryr sig om sitt utseende och pengar och den ”tråkiga hustrun” som helt glömt bort sitt yttre och är alltför engagerad i hushållsarbetet. Dessa två kvinnotyper polariseras mot varandra för att visa vad som är den önskvärda kvinnligheten, även om det inte specificeras vad den egentligen är. En hustru som maken sätter värde på är enligt *Marianne* en som gör sig vacker och möter maken med ett leende i dörren. Eventuella bekymmer är inget som hustrun ska tala om. Samtidigt som en önskvärd kvinnlig genusposition verkar konstrueras utifrån kvinnliga motbilder, kan den också konstrueras såsom Scott påpekar i förhållande till manliga förväntningar.⁹⁶ Läsaren *Ebon* är av samma åsikt som *Marianne* då hon menar att varje kvinna borde bruka sin makt över sin make genom att tala till hans skönhetsinne. Om hustrun inte bejakar sitt utseende har det ingen

⁹² *Idun*, 1926:20, bilaga, s. 92.

⁹³ *Idun*, 1923:51, s. 1221.

⁹⁴ Fjelkestam, s. 24.

⁹⁵ *Idun*, 1924:2, s. 33.

⁹⁶ Scott, s. 1064, 1068.

betydelse om hon har en ”skön själ, där godhet, trofasthet och kärlek bo.”⁹⁷ Polariseringen av två kvinnliga genuspositioner i syfte att synliggöra den mest önskvärda kvinnligheten är något som även Brink Pinto uppmärksammar i sitt material. Där ställs den borgerliga kvinnan i motsats till den socialistiska kvinnan för att ytterligare förstärka den förstnämndas omoraliska leverne.⁹⁸

Även om den uteslutande majoriteten av deltagarna i *DDK* är kvinnor, förekommer det emellanåt att män skriver till dem om råd. Signaturen *Adam* är en av dessa och skriver i *Iduns* tredje nummer för 1928 om sina äktenskapliga problem. *Adam* berättar att hans fru som ett resultat av umgänge med en väninna börjat svära. Han menar att han kunde uthärdat språket om han hustru dessutom inte börjat försumma hushållet. Hustrun och väninnan umgås regelbundet och *Adam* kan inte förbjuda relationen då väninnan är fru till *Adams* medarbetare. Vad ska han göra?⁹⁹ Den unga frun *Eva* talar indirekt och strängt till *Adams* hustru i sitt svar:

Min kära fru, vad tänker Ni på, som inte rättar Er efter Er mans önskningsar? Ni äger ett eget hem, en god make, två små barn, vad kan en kvinna mer begära? Ni bör vara mycket lyckligt och sätta värde på detta. Inte behöver Ni en sådan intim väninna, då ni har man och barn?¹⁰⁰

Vidare skriver *Eva* att de ensamma kvinnor, ”självförsörjande och andra”, som finns inte skulle kunna förstå hur *Adams* hustru kan uppföra sig såhär mot sin man, de som aldrig kommer få ”smaka lyckan av att äga ett eget hem, man och barn.”¹⁰¹ *Evas* uttalande illustrerar tydligt den polarisering som görs mellan gifta och ogifta kvinnor. Giftna kvinnor har uppnått den eftertraktade tvåsamheten och borde inte under några omständigheter försumma den. Ogifta kvinnor däremot kommer aldrig vara genuint nöjda med sin tillvaro då de inte uppnått det tvåsamma idealet.

Enligt läsaren *Ebon* är orsaken till hustruns, och väninnans, beteende mycket enkel – de har för lite att göra i hushållet. ”De kunna visserligen vara duktiga i sitt hus men det är ingenting som absolut tvingar dem att vara på sina poster”, skriver *Ebon* som menar att hemmafruarna lätt blir för bortskämda. Skulle de istället betrakta sitt hushållsarbete som ett kontorsarbete, skulle de vara upptagna och med glädje utföra sin plikt. ”[då] har den ena inte tid att lyssna till frestande röster, och den andra har inte tid att agera fresterska [...]”, utan båda kvinnornas livskraft leds i rätt riktning mot hemmet.¹⁰²

⁹⁷ *Idun*, 1924:2, s. 33.

⁹⁸ Brink Pinto, s. 149-152.

⁹⁹ *Idun*, 1928:7, s. 167.

¹⁰⁰ *Idun*, 1928:9, bilaga, s. 33.

¹⁰¹ *Idun*, 1928:9, bilaga, s. 33.

¹⁰² *Idun*, 1928:10, bilaga, s. 37.

På hösten 1925 skriver en annan manlig läsare in till *DDK* med signaturen *En av två olyckliga*. Problemet som hans äktenskap står inför gäller ålderskillnaden mellan hustrun som är 55 år gammal och han själv som är 46 år. Mannen verkar orolig över att hustruns ålder ska ha orsakat olyckan i äktenskapet och han ”önskar genom diskussionen få belysa, huruvida det i allmänhet kan anses, att hustruns överårighet är en orsak till disharmoni i äktenskap.”¹⁰³

Signaturen *Lise-Lotte* ser ålderskillnaden där hustrun är äldre än maken som en säker anledning till olycka och resulterar i att hustrun ofta får sitta ensam hemma. *Lise-Lotte* talar ur egen erfarenhet då hon menar att den äldre hustrun inte endast kommer vara moderlig mot barnen, utan även mot maken, vilket skapar disharmoni. Läsaren *Ebon* håller inte med *Lise-Lotte*, enligt henne har det ingen betydelse om kvinnan är äldre än mannen ”om de älska varandra och deras lynnen och karaktärer för övrigt passa ihop.”¹⁰⁴ På samma linje är läsaren *En olycklig* som menar att paret förmodligen inte tyckt om varandra från början, om de nu upplever disharmoni i sitt äktenskap. Till skillnad från *Lise-Lotte* är förenligheten och tycket mellan makarna viktigare än ålderskillnaden. Vikten av att makarna ska vara kompatibla och smälta samman till en helhet är en tvåsamhetsnorm som är återkommande i materialet.¹⁰⁵

Om otrohet – eller att hålla skenet uppe?

Makens otrohet och hur hustrun förväntas hantera det är ett ämne som inte förekommer särskilt ofta men som gärna ger upphov till långa diskussioner med många deltagare. Då otrohet diskuteras är det uteslutande makens otrohet som framhålls och en hustrus otrohet nämns aldrig, dock diskuteras de kvinnor med vilka mannen är otrogen.

Att jaga på annans jaktmark heter ett inlägg som i nummer 23 från 1923 diskuterar otrohet bland äkta makar där signaturen *Lady X* inleder diskussionen. I hennes presentation av ett typiskt fall av otrohet identifierar hon två kvinnor – den ”frestande flirtflickan”¹⁰⁶ och den tråkiga ”fru Britt”¹⁰⁷. Två kvinnliga motbilder som återigen sätts i motsats till varandra, i likhet med ”lyxhustrun” och den ”tråkiga hustrun” i ovanstående diskussion. Den frestande flirtflickan är den kvinna som med rätt utseende och personlighet finner glädje i att snärja äkta män. Motsatsbilden till flirtflickan är fru Britt, som där hemma sitter klädd ”i en enkel, kanske litet ostilig vardagsdräkt, i nacken hänger ett par stripor och fingrarna bära spår av husligt arbete [...]”.¹⁰⁸ Här är ett ointresse för utseendet inte förenligt

¹⁰³ *Idun*, 1925:46, s. 1233.

¹⁰⁴ *Idun*, 1925:49, s. 1290.

¹⁰⁵ *Idun*, 1925:51, s. 1344.

¹⁰⁶ *Idun*, 1923:23, s. 541.

¹⁰⁷ *Idun*, 1923:23, s. 541.

¹⁰⁸ *Idun*, 1923:23, s. 541.

med en önskvärd kvinnlig genusposition, något som står i motsats till vad Brink Pinto funnit i sitt material där en god kvinnlighet snarare karaktäriseras av ett ointresse för ytligheter.¹⁰⁹ *Lady X* lägger skulden för makens otrohet på båda dessa kvinnor, allra helst på fru Britt, men lämnar mannen utanför situationen. Hon skriver att även om mannen inte på allvar besvarar flirtoflickans känslor så kommer han känna sig smickrad och genast jämföra henne med sin hustru som är ”så strängt upptagen av sina husliga bestyr och sina barn, att hon försummar sitt yttre [...]”¹¹⁰ Observera att *Lady X* benämner barnen som *sina* och inte *deras*. I slutändan är det fru Britts ansvar att lösa konflikten och om hon är ”klok” använder hon samma vapen som flirtoflickan, det vill säga – ”älskvardhet och vackra kläder”.¹¹¹ Skulle hon mot förmodan ta till ”tårar och förebråelser”¹¹² kommer situationen endast förvärras. Som ett resultat av att ”fru Britt” utför performativitet fel, då hon som kvinna inte tar hand om sitt yttre, blir konsekvensen att den heterosexuella matrisen inte kan upprätthållas och ”fru Britt” straffas. Att skulden för mannens förlorade kärlek läggs på kvinnan är ett tema som även återkommer i Gullan Skölds undersökning av rådgivningsspalter. Enligt Sköld är detta särskilt utmärkande på 1950-talet, och även här uppmanas kvinnorna i första hand rätta till sina egna fel, och gärna piffa till sig lite.¹¹³

Ytterligare en av *Iduns* läsare ger sin bild av den situation *Lady X* har målat upp. I likhet med *Lady X* lägger denna läsare skulden på kvinnan då hon ser det ytliga sällskapslivet som orsaken till otrohet i äktenskapet, och kvinnan som upphovsmannen till sällskapslivet i sig. ”Sällan är det mannen som ivrar för dylikt. Han tiger och ber många gånger att få vara hemma i ro hos de sina [...]”¹¹⁴, skriver läsaren. Skulden ligger även på hustrun av den anledningen att hon kastar ”själva frestelserna i mannens väg”¹¹⁵ genom att själv umgås med flörtiga kvinnor. Därför menar läsaren att mannen i många fall av heder inte kan dra sig undan sådana förbindelser.

I nummer 10 från 1926 uppstår en längre diskussion om samma ämne, dock baserat på en läsares verkliga upplevelser. Denna läsare är *Hildur 45* vars 20-åriga äktenskap nu drabbats av att hennes make varit otrogen med en tio år yngre kvinna. Hon är mycket upprörd men har dittills hanterat situationen genom att låtsas som ingenting hänt, och ber nu *Iduns* läsare

¹⁰⁹ Brink Pinto, s. 158.

¹¹⁰ *Idun*, 1923:23, s. 541.

¹¹¹ *Idun*, 1923:23, s. 541.

¹¹² *Idun*, 1923:23, s. 541.

¹¹³ Sköld, 2003, s. 43.

¹¹⁴ *Idun*, 1923:25, s. 594-595.

¹¹⁵ *Idun*, 1923:25, s. 594-595.

om råd. Ska hon konfrontera sin man, eller besöka älskarinnan?¹¹⁶ Hur *Hildur 45* hanterat sin makes otrohet går i linje med de råd som *Hildur 45* får av Iduns läsare, det vill säga att hon ska verka ovetande och försöka hålla skenet uppe. En läsare använder frasen ”låtsas som om det regnar” för att beskriver hur hustruns ska handskas med otroheten.¹¹⁷ Det första råd som *Hildur 45* får är att om hon vill behålla sitt äktenskap ska hon varken tala med maken eller älskarinnan. *Hildur 45* ska stanna ”på sin post som fru i huset” och föra en tyst kamp som en stolt och god kvinna.¹¹⁸

En *Medelålders, gift finländska* ger *Hildur 45* rådet att ta reda på vilka fördelar älskarinnan har, bortsett ifrån hennes ungdom, och arbeta utifrån dem. Detta innebär att *Hildur 45* borde ta till *Lady X* knep – älskvärdhet och vackra kläder – och försöka förnya både sig själv och sitt hem. Uppdatera garderoben, färga håret, motionera, förkorta kjolen, samt gå runt i silkesstrumpor och söta skor är några av förslagen som *Hildur 45* får. För ”[d]et är icke rätt att fordra, att en ännu ungdomlig, meftioårig [femtioårig] man, skall nöjas med en kvinna, vars yttre person icke står i harmoni med hans egen”¹¹⁹, menar den gifta finländskan. Vidare råder hon *Hildur 45* att vara förstående och kämpa tappert, slutligen finns det en chans att passionen avtar och maken återvänder till sin ”gamla, nya fru.” Vid ett eventuellt hemkommande poängterar finländskan att *Hildur 45* ska ”förlåta honom utan vidare och bagatellisera denna lilla episod [...]”.¹²⁰ Om *Hildur 45* skulle blir arg och ställa till med en scen driver det endast mannen i den andra kvinnans armar. Detta förhållningssätt till makens otrohet är något som ligger i linje med vad Cancian och Gordons studie där de har uppmärksammat att tvåsamheten i kvinnotidningarna präglas av en generös förståelse för parternas problem och undvikande av ilska, självömkan och tjat.¹²¹

Nästa läsare som går under signaturen *Kvinna, som älskat och lidit* delar vissa av de föregående läsarnas åsikter, men går i direkt polemik mot finländskan när det gäller hur maken borde behandlas. Kvinnan understryker att tystnaden från *Hildur 45* sida är viktigt, och att maken längre fram kommer att beundra henne för sin stolthet. Vad beträffar behandlingen av maken anser läsaren att *Hildur 45* borde betrakta honom som en möbel, samt vara så avståndstagande som möjligt och skaffa sig andra intressen. Maken inser nog snart sitt

¹¹⁶ *Idun*, 1926:10, s. 246.

¹¹⁷ *Idun*, 1926:11, s. 273.

¹¹⁸ *Idun*, 1926:11, s. 263, 272-273.

¹¹⁹ *Idun*, 1926:13, bilaga, s. 49-50.

¹²⁰ *Idun*, 1926:13, bilaga, s. 49-50.

¹²¹ Cancian, Francesca M., och Gordon, Steven L. "Changing emotion norms in marriage: Love and anger in US women's magazines since 1900." i *Gender & Society* 2:3, 1988, s. 315.

misstag.¹²² En intressant aspekt av samtliga dessa diskussioner gällande otrohet är att ingen av dem nämner skilsmässa, även om makens äktenskapsbrott var en giltig anledning för att då direkt skilsmässa beviljad.¹²³

Om skilsmässa – eller att vara självisk?

Diskussioner gällande skilsmässa är för *DDK* relativt sällsynt och förekommer fyra gånger under perioden, dock ska det understrykas att detta ämne genererar debatt då diskussionerna ofta blir väldigt långa. Inställningen till skilsmässa i *DDK* är inte positiv överlag, men kan enligt många motiveras med att barnen far illa, samtidigt som det för andra är för barnens skull äktenskapet ska hållas samman. Det är få av läsarna i dessa diskussioner som tar upp andra faktorer utöver barnens välmående som godtagbar anledning till skilsmässa

Ensam och förtvivlad är en av de kvinnor som funderar på skilsmässa då hon skriver in till *DDK* i slutet av 1927. Hon beskriver sin tillvaro som otroligt ensam och tråkig, präglad av isolation och meningslöshet ute på en avlägsen avkrok. Mannen som hon är gift med är mycket äldre än henne själv, ständigt upptagen med sitt arbete, och tycker inte om socialt umgänge. Allt hon önskar är att få ”komma bort *en enda kväll*, höra litet musik, och se litet glada människor”¹²⁴, något som hennes man finner henne nöjeslysten för. Njutningslystnad återkommer som något oförenligt med en önskvärd kvinnlighet. Annars beskriver hon maken som snäll, hemmet som gott, och livet som materiellt tillgodosett. Oavsett känner hon sig väldigt olycklig och frågar *Iduns* läsare ifall hon borde skilja sig och ge sig ut ”i världen mot ovissa öden?”¹²⁵ Till *Ensam och förtvivlad* skriver skribenten *Signe W*:

”Kära, lilla oförståndiga vän, skulle ni verkligen vilja lämna ett varmt, ombonat hem, och en snäll, präktig man endast därför, att ni finner tillvaron trist och känner det ensamt och tomt ibland på den tråkiga plats, där ni tycks ha hamnat?”¹²⁶

Hemmet i *Signe Ws* uttalande kan här tolkas som en symbol för den önskvärda tvåsamheten. För att råda bot på kvinnans ensamhet och tristess menar *Signe W* att hon borde hitta en gamling på orten som hon kunde ta hand om, eller skaffa ett fosterbarn att rikta sin kärlek och omsorg mot. Att läsa och handarbete är något *Signe W* råder kvinnan att tillbringa kvällarna med. Slutligen framhåller *Signe W* makens arbete som ett utmärkt tillfälle för kvinnan att komma

¹²² *Idun*, 1926:13, bilaga, s. 49-50.

¹²³ Inger, Göran. Skilsmässa, *Nationalencyklopedin*, 2015. URL:

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/skilsm%C3%A4ssa>, (Hämtad 2015-05-20).

¹²⁴ *Idun*, 1927:40, bilaga, s. 222.

¹²⁵ *Idun*, 1927:40, bilaga, s. 222.

¹²⁶ *Idun*, 1927:42, bilaga, s. 234.

närmare honom och blir hans högra hand, ”[s]äkert blir ni då till sist både nöjd och lycklig.”¹²⁷ Här uppmuntras en tvåsamhet som präglas av samexistens, eller åtminstone från kvinnans sida då hon förväntas vara delaktig i sin makes liv.

Lika förfärad som *Signe W* är signaturen *Gretchen i Göteborg* av kvinnans funderingar. För henne är det oförståeligt hur denna kvinna ens kan tala om skilsmässa då hon har en snäll man och ett gott hem, och inte anar hur lyckligt hon är. I likhet med *Signe W* anser denna signatur att kvinnan borde skaffa en sällskapsdam för att hantera ensamheten.¹²⁸ Lite mer pragmatisk är läsaren *Fru Elsa* som menar att *Ensam och förtvivlad* borde avvakta och se hur det utvecklas, försök leva sitt eget liv och gör det bästa av situationen.

Utav de fem läsare vars svar blir publicerade i *DDK* är det två som faktiskt råder den ensamma kvinnan till skilsmässa – men av helt olika anledningar. Den mest positivt inställda av de två är *Wendéla* vars huvudpunkt är att kvinnan måste finna sig själv och i ärlighetens namn skilja sig då hon inte älskar sin make. Den ensamma kvinnan som i sin klagan till *DDK* även beskriver sin situation som ett fängelse får en talande liknelse av *Wendéla* då hon drar in Karin Månsdotter i sitt resonemang. Karin, menar *Wendéla*, såg varje dag i häktet med sin make Erik XIV som en himmel då hon ”genom sin närvaro fick vara något för sin [...] make”.¹²⁹ Karin var inte självvisk anser *Wendéla* för ”är det inte självförsakelsens och självförnekelsens, ja, i självutgivelsens svarta mull, som kärlekens korn grov [...]”.¹³⁰

Skilj er för all del menar signaturen *En medmänniska* som anser att vad kvinnan behöver inte är mer glädje, utan ett svårt lidande. Du vet inte vad du har förrän du förlorat det, tycker signaturen, som skriver att kvinnan då hon skiljer sig från mannen kommer ”gråta blod över varje försummat tillfälle att göra gott och själv giva lycka i sitt hem, som hon i själviskhet försummat.”¹³¹ Själviskheten är ett genomgående tema i svaren till *Ensam och förtvivlad*, och det är intressant om hennes situation sätts i kontrast till de skilsmässofall som involverar barn.¹³² I dessa beskrivs kvinnan i fråga, modern, ofta som självvisk gentemot sina barn då hon överväger skilsmässa. Till skillnad från dessa kvinnor har *Ensam och förtvivlad* inga barn men beskylls oavsett för att vara självvisk. Istället för att vara självvisk i förhållande till barn, är *Ensam och förtvivlad* självvisk i förhållande till alla andra kvinnor som inte är gifta eller har ett lyckligt äktenskap. Själviskheten beskrivs här, och i andra diskussioner som istället betonar

¹²⁷ *Idun*, 1927:42, bilaga, s. 234.

¹²⁸ *Idun*, 1927:42, bilaga, s. 234.

¹²⁹ *Idun*, 1927:44, bilaga, s. 245.

¹³⁰ *Idun*, 1927:44, bilaga, s. 245.

¹³¹ *Idun*, 1927:42, bilaga, s. 234.

¹³² Se exempelvis *Idun*, 1925:37, s. 976, 1925:39, s. 1024, 1925:40, s. 1048, 1925:41, s. 1072, 1925:43, s. 1121.

uppoftande, inte som förenligt med en ideal kvinnlig genusposition. Tvåsamheten som ett äktenskap innebär är så pass idealiserat att det för många inte ens går att föreställa sig att någon inte skulle vilja vara gift. Här är det passande med en koppling till signaturen *Adams* hustru som jag diskuterade under rubriken *Det harmoniska äktenskapet – om dess grunder och bevarande*. Enligt *Adam* försummar hans fru deras hem, något som läsaren *Eva* skuldbelägger henne för.

Om den ogifta kvinnans lott – eller att vissna och dö?

Eftersom äktenskapet i hög grad framställs som det mest önskvärda levnadstillståndet för en kvinna, är det inte förvånande att det förekommer diskussioner om den ogifta kvinnan och var hon ska finnas lyckan i sitt liv. Under rubriken *Varför uteblir frieriet?* i nummer 8 från 1924 beklagar sig gifta *Harriet L* å sina ogifta väninnors vägnar. *Harriet L* menar att hon inte har någon orsak att klaga då hon redan är gift, men finner det svårt att förstå varför hennes väninnor förblir ogifta. I detta uttalande återkommer föreställningen att gifta kvinnor ska vara tacksamma för sitt äktenskap som jag tidigare diskuterat under rubriken *Det harmoniska äktenskapet – om dess grunder och bevarande*, att *Harriet L* väljer att inleda sin insändare med denna förklaring förstärker intrycket. *Harriet L* beskriver sin närmsta väninna Maja som en söt, glad och hjärtegod kvinna som kan ”sy och väva och stoppa [...] hon tvättar och stryker som en gudinna, hon klär sina egna hattar, hon förstår att spara och ändå ta sig bra ut, hon lagar mat härligt och sköter barn som en riktig mamma.”¹³³ I *Harriet Ls* ögon uppfyller Maja alla de kriterier som det förväntas av en god kvinna och hustru, och representerar därmed en önskvärd kvinnlig genusposition. Männens som Maja träffar verkar upptagna med ungarlivet och är inte intresserade av äktenskap, vilket enligt *Harriet L* leder till att Maja och de andra väninnorna får ”vissna bort i ett glädjelöst hyr rumt, tråna och längta förgäves och slösa sina omsorger på andras barn – eller en hund eller katt!”¹³⁴

Läsaren *Livskonstnärinna* har en annan uppfattning än *Harriet L*. *Livskonstnärinna* känner medlidande för dessa väninnor då de ”ingen annan mening finner i livet än att jolta med: ”Vad ska jag göra för att bli gift?””¹³⁵ Lyckan, menar hon, innebär att göra det bästa av situationen för lyckan finns inombords. *Livskonstnärinna* ser även ner på väninnorna då hon menar att de inte har särskilt mycket ”inombords”, och det är inte säkert att

¹³³ *Idun*, 1924:8, s. 182.

¹³⁴ *Idun*, 1924:8, s. 182.

¹³⁵ *Idun*, 1924:10, s. 230.

en man kan ge dem det heller. Slutligen råder hon väninnan Maja att utnyttja sina uppenbara talanger och öppna en Stryk- och Tvättinrättning då "[a]rbete är livets bästa skatt!".¹³⁶

Sist ut i diskussionen kring *Harriet Ls* ogifta väninnor har vi signaturen *Ebon*. Enligt *Ebon* vill mannen helst att en kvinna ska se upp till honom, av den anledningen kan en kvinnas självsäkerhet eller världsvana utgöra ett hinder för hennes lycka i kärlek. Att umgås med en stor grupp väninnor är också en stor risk. Vidare menar *Ebon* att kvinnan måste finna en medelväg i sitt utseende och beteende för att hitta en make:

Ibland pratar kvinnan för mycket. Hon pratar bort sin lycka. Ibland visar hon allt för gärna att hon vill blir gift. I somliga fall kan hon vara allt för tillbakadragen och inte ge mannen något tillfälle. Ibland är hon allt för elegant och stundom gör hon för litet av sitt yttre. Vill Maja gifta sig så kall hon försöka vara lagom i allt det här uppräknade.¹³⁷

I likhet med tidigare diskussioner betonar *Ebon* kvinnans självuppoffrande som en central del av en kvinnas attraktionskraft och väg till lycka då hon skriver "[o]ch så skall hon älska människorna [...] Hon skall skicka sig enkelt och anspråkslöst och tänka mera på andra än på sig själv".¹³⁸ Till detta resonemang kan en parallell dras till Scott som påpekar att önskvärd kvinnlighet kan konstrueras utifrån manliga förväntningar.¹³⁹ En koppling kan även göras till vad Sköld funnit i rådgivningsspalter där kvinnor handlar i enlighet med den upplevda väsensskillnaden mellan könen.¹⁴⁰ *Ebons* instruktioner till Maja kan även tolkas som en uppmaning att anpassa sig efter heteronormen och utföra performativitet på rätt sätt.

Frågan om livet för den ogifta kvinnan diskuteras även år 1926 av läsarna *V-i* och *Signal Berm* i inlägget *Är det olyckligt att vara ungmö?* Det är *V-i* som inleder diskussionen med att förklara att hon känner sig hämmad av det äktenskapsideal som hon "ända sedan barndom blir impregnerad med".¹⁴¹ *V-i* verkar inte ha några problem med äktenskapet i sig, men anser dock att unga kvinnor idag har fel uppfattning av vad det innebär. De har en romantiserad, eller erotisk bild som hon själv väljer att kalla det, vilket inte överensstämmer med verkligheten. Skribenten *Signal Berm* är den andra läsaren som engagerar sig i denna diskussion. Som ungmö menar hon att en kvinna undviker både gott och ont. Som en tidigare läsare uttryckte det så är det inte alla kvinnor som kan bli fruar och skulle vara lyckligare som ungmör. "En fru kanske får *lyda* mer än en ungmö, om det nu skall vara någon olycka att rätta

¹³⁶ *Idun*, 1924:10, s. 230.

¹³⁷ *Idun*, 1924:12, s. 81.

¹³⁸ *Idun*, 1924:12, s. 81.

¹³⁹ Scott, s. 1064, 1068.

¹⁴⁰ Sköld, 2003, s. 231.

¹⁴¹ *Idun*, 1926:27, bilaga, s. 128.

sig efter en annan.”, skriver hon. Kvinnans underordnade position i en tvåsamhet framkommer i detta citat, och likaså normen kring att tvåsamhet präglas av samexistens och förening. Slutligen menar *Signal Berm* att om man vill riskera bekymmer borde man gifta sig, men vill man leva alltför stillsamt ska man förbli ungmö.

Som en koppling till tendensen att den ogifta och gifta kvinnan ställs emot varandra finns inlägget *Gifta kvinnor och ogifta* av signaturen *Fru Else*. Hon menar att det finns en rivalitet mellan fruar och fröknar, där den förra representerar dåtiden och den senare det moderna. Den ogifta kvinnan ser gärna ner på den giftas intellektuella nivå, skriver *Fru Else*, men hon påpekar samtidigt att den gifta kvinnans ”rent kvinnliga egenskaper i ett lyckligt hem under förtroligt samliv med make och barn ha möjligheter att utveckla sig rikare och allsidigare än den ogiftas.”¹⁴² Denna tematik finner även Fjelkestam i samtida romaner där ”den kvinnliga mognadsprocessens fulländning består i utvecklandet av moderskänslor.”¹⁴³ Vidare menar *Fru Else* att den gifta kvinnan genom sitt inflytande över make och barn har möjlighet att göra större samhällsnytta än den som förblir ogift. Mot slutet av sin insändare hävdar *Fru Else* att den föråldrade fördomen att ogifta kvinnor inte lyckats få en man borde förkastas, men menar samtidigt att ”den ogifta kvinnan kanske avstått från det egna hemmets lycka endast därför, att hon varit trogen det bästa inom sig, då hon ej funnit just den man, som hon behövde, för att det goda hos henne skulle fritt utvecklas.”¹⁴⁴ Utifrån *Fru Elses* resonemang verkar tvåsamheten vara avgörande för att en kvinna ska bli kvinnlig, tvåsamheten och mannen är i detta fall det som skapar och utvecklar äkta kvinnlighet. Den samhällseliga nyttoaspekten av att vara en gift kvinna framkommer även i *Idun* 1927:9 där en kvinna som inte är av ”den rätta sorten” – en som kan och vill bli maka och mor samt uppoffra för lyckan – råds till att förbli ogift då det är bättre för ”[e]r själv, för den tilltänkta maken och kanske även för samhället [...]”¹⁴⁵

Diskussionen kring den ogifta kvinnans problematik fortsätter mellan nummer 18 och 25 år 1923 i en långtgående diskussion gällande vilken ålder en kvinna är lyckligast. Stora delar av diskussionen tar upp äktenskapet, moderskapet, och tiden när barnen är vuxna som särskilda tidpunkter i livet då en kvinna är som lyckligast. I nummer 23 framkommer dock ett inlägg med rubriken *Nå, men de ogifta kvinnorna då, frågar man sig. Var finns lyckan för dem?* Endast utav rubriken går det att urskönja tvåsamhetsnormen, lyckan är till stor del reserverad

¹⁴² *Idun*, 1924:32, s. 798.

¹⁴³ Fjelkestam, s. 42.

¹⁴⁴ *Idun*, 1924:32, s. 798.

¹⁴⁵ *Idun* 1927:9, bilaga, s. 50.

för den äktenskapliga tvåsamheten, och det är inom den heterosexuella matrisen som lycka skapas i form av ett hem och barn.

En läsare som kallar sig själv för *Nuckan* påstår att samtliga i samhället är relativt överens om att kvinnans uppgifter är att vara maka och mor, men samtidigt medvetna om att detta inte är möjligt för alla kvinnor att vara. ”Men skulle vi ’överblivna’ därför öka ’jämtern’ eller tråna bort i dådlös längtan efter det ouppnådda paradiset? Nej vi varken behöver eller böra det”¹⁴⁶, skriver *Nuckan*. Hennes citat tydliggör även att tvåsamheten också är en viktig social markör som signalerar tillhörighet genom att beskriva de ogifta kvinnorna som ”överblivna”. De är de avvikande som har hamnat utanför den normativa tvåsamheten. Detta uttalande kan också tolkas som att *Nuckan* tar avstånd från tvåsamhetsnormen och den heterosexuella matrisen, enligt henne behöver man inte leva inom tvåsamheten för att bli lycklig. Om en kvinna skulle förbli ogift menar *Nuckan* att hon kan få utlopp för sina moderskänslor genom att exempelvis adoptera ett barn, eller skaffa ett husdjur. På så sätt skaffar kvinnorna sig ”ett mål för sina strävanden, sina tankar och känslor, och även oanade lyckomöjligheter”.¹⁴⁷ Detta var samma situation som *Harriet L* med fruktan förutsåg skulle hända Maja och resten av hennes väninnor om de förblev ogifta.

I sitt svar på frågan definierar läsaren *Tinni* två sorters kvinnor ”de som vilja göra lycka genom sina yttre företräden, och de som vilja nå ett mål genom egen kraft”¹⁴⁸ Det är möjligt att *Tinni* i detta uttalande hänvisar till den tidigare nämnda ”lyxhustrun” som hon menar endast vill vinna en mans kärlek, förmögenhet, och anseende. Dessa fruar bli olyckliga på äldre dagar då deras skönhet försvunnit och de inser att de försummat sitt intellekt och intresset för sina medmänniskor. I detta uttalande går det att skönja ”den allmänbildade damen” som Margareta Berger menade var ett utmärkande ideal för *Idun*.¹⁴⁹ I kontrast till denna lyxhustru beskriver *Tinni* en kvinna som med hårt arbete överkommit svårigheter och banat sin egen väg. Dessa kvinnor finner lyckan i sin självständighet och arbetsglädje. Även om *Tinni* i sin utläggning verkar framställa lyxhustrun som en negativ kvinnlighet och den senare arbetsamma, förmodligen ogifta kvinnan med tanke på diskussionen, som mer önskvärd befäster den ändå synen på den naturliga kvinnligheten som osjälvisk, vårdande, och uppoffrande. Det är inte den egna framgången de ska finna lyckan i menar *Tinni*, utan den sanna lyckan uppnår de genom ”sitt kärleksfulla, uppoffrande arbete för andra [...]”.¹⁵⁰

¹⁴⁶ *Idun*, 1924:24, s. 562.

¹⁴⁷ *Idun*, 1924:24, s. 562.

¹⁴⁸ *Idun*, 1923:23, s. 541.

¹⁴⁹ Berger, 1974 s. 45-48.

¹⁵⁰ *Idun*, 1923:23, s. 541.

Kvinnors arbete och ekonomi – om duglighet och samexistens

I *Populärkulturen och klassamhället* uppmärksammar Ulrika Holgersson att det kvinnliga sysslolöshetsidealet i hennes material förminskas till förmån för en mer aktiv kvinnoroll.¹⁵¹ Detta kan möjligtvis urskönjas i *DDK* då det framkommer en överlag negativ inställning till den så kallade ”lyxhustrun” som nämnd ovan. Denna tematik får även uttryck i diskussionen kallad *Är hon parasit?* I denna diskussion oroar sig signaturen *Fru Dagmar* över att hon ”hade det för bra i sitt förmögna, ombonade hem, där mannen skämde bort henne och hembiträderna utförde allt arbetet.”¹⁵² Hon frågar *Iduns* läsare och sig själv om hon endast var en parasit i sitt äktenskap och sin tillvaro, hon vill så gärna bli en ”levande, arbetande, tänkande, god människa [...]”.¹⁵³

Reaktionerna på *Fru Dagmars* reflektioner blir hetsiga och diskussionen långvarig. Signaturen *En annan fru Dagmar* påstår att den grupp kvinnor som *Fru Dagmar* tillhör – ”de omhuldade, vackra, litet bortskämda, belåtna hemkvinnorna” – blir allt färre, men att de samtidigt också behövs. Vem skulle ha tid att köpa alla lyxvaror om alla kvinnor blev ”självförsörjande och förfärligt dugliga och arbetsamma [...]”¹⁵⁴, undrar den andra frun. Den ”onyttiga” kvinnan måste finnas till för att vara vacker och behaglig, annars blir världen tråkig.¹⁵⁵ Någon som absolut inte håller med *En annan fru Dagmar* är signaturen *Nixi* som uppmanar frun att stiga upp från ottomanen och ägna sig åt socialt arbete. ”Den som inte vill arbeta är inte värd att kallas människa.”, skriver *Nixi*, och avslutar lite raljerande med att uppmana *Fru Dagmar* att tacka nej till ”fru B.K:s supé, ty varje onsdag är ni absolut upptagen med småttingarna på barnhemmet. Hoppas det blir folk av er.”¹⁵⁶ Under rubriken *Ett livsprogram för Fru Dagmar* ger en av *Iduns* läsare strukturerade råd till *Fru Dagmar*. I linje med de föregående svaren yrkar denna läsare på att frun vårdar både kropp och själ genom gymnastik och läsning. Därefter ska hon engagera sig i alla hemmets instanser; tala om angenäma saker med maken, bli barnens förtrogna, och organisera de anställda. Hon får heller inte glömma bort att ägna sig åt samhällstjänst i form av vakandet av sjuka och annat hjälparbete.¹⁵⁷ Att liknande kvinnotyper ställs emot varandra uppmärksammar även Ulrika Holgersson under sekelskiftets första årtionde då arbetes betydelse var ett återkommande tema

¹⁵¹ Holgersson, s. 207.

¹⁵² *Idun*, 1928:1, s. 12.

¹⁵³ *Idun*, 1928:3, s. 62.

¹⁵⁴ *Idun*, 1928:1, s. 12.

¹⁵⁵ *Idun*, 1928:1, s. 12.

¹⁵⁶ *Idun*, 1928:3, s. 62.

¹⁵⁷ *Idun*, 1928:9, bilaga, s. 33.

i *Svensk Damtidning*. Holgersson menar att den tålmodiga hushållsfrun sattes i motsatsförhållande till hustrun som lät anställda sköta hushållet för att istället ägna sig åt själslig utveckling. I likhet med diskussionen under rubriken *Det harmoniska äktenskapet – om dess grunder och bevarande* gällande män och lyxfruar, så framhåller Holgersson att kvinnor uppmuntras bli en hybrid av dessa två genuspositioner. Det underliggande budskapet är dock en betoning på vikten av det praktiska, och en varning för självcentrering.¹⁵⁸ Här kan en parallell även dras till Brink Pintos avhandling där han i sitt material funnit att borgerliga kvinnors genusposition blir negativ ”när de inte kan eller vill sköta ett hem [...]”.¹⁵⁹ Denna uppfattning framkommer i Brink Pintos avhandling ur ett kommunistiskt material, men det är intressant att liknande föreställningar kring borgerliga kvinnor förekommer även i en borgerlig kontext som *Idun*. Tankegången framkommer inte endast i diskussionen kring *Fru Dagmar*, utan kan även skönjas i bland annat svaren till *Adams fru* under rubriken *Det harmoniska äktenskapet – om dess grunder och bevarande* eller till *Ensam och förtvivlad* i avsnittet om skilsmässa

Den generella uppfattningen som dessa svar till *Fru Dagmar* ger av hennes situation är återigen en negativ bild av lyxhustrun. *Fru Dagmar* själv verkar skämmas för hur hon lever sitt liv som gift, och deltagarna i diskussionsklubben beskriver henne med ord som bortskämd och onyttig, samt anser att hon måste börja arbeta för att bli duglig. Samtidigt framställs de kvinnor som arbetar, både utom och inom hushållet, betydligt mer positivt. Ulrika Holgersson framhåller att tidigare forskning gärna understrukt att borgerligheten präglats av en könskomplementär syn då männen aktivt skulle försörja sin familj, samtidigt som kvinnan passivt skulle försköna hemmet.¹⁶⁰ Denna inställning är något som inte lika starkt framkommer i *Damernas diskussionsklubb* under denna tidsperiod. Föreställningen kring könets komplementära natur finns, men den passiva ”hemkvinnan” eller ”lyxhustrun” är inget som förespråkas. Holgersson drar även kopplingar till idéhistorikern Karin Johannisson som menar att borgerliga idealet efter sekelskiftet snarare var en hälsosam och barnalstrande kvinna.¹⁶¹

I förhållande till den negativa bilden av lyxhustru och uppvärderandet av en i hushållet arbetande och engagerad hustru framkommer även föreställningar kring hur kvinnor ska förhålla sig till hemmets ekonomi. Det är inte förvånande att ett av de mest frekvent förekommande samtalsämnena i *Damernas diskussionsklubb* är det gällande kvinnor och

¹⁵⁸ Holgersson, s. 211.

¹⁵⁹ Brink Pinto, s. 159.

¹⁶⁰ Holgersson, s. 207.

¹⁶¹ Johannisson, Karin, *Den mörka kontinenten: kvinnan, medicinen och fin-de-siècle*, Stockholm, 1994, s. 87-89, 92-94.

pengar. Som tidigare nämnt inleds 1920-talet med en reformering av giftermålsbalken som medförde att gifta kvinnor själva bestämde över sitt yrke samt hade skyldighet att bidra till hushållets försörjning.¹⁶² Reformeringen medförde med största sannolikhet att normer kring tvåsamheten och kvinnans ställning inom den omformulerades. Denna förändring är något som kommer till uttryck i ett av DDKs allra första diskussioner från år 1923 som handlar om just *[k]vinnor och pengar: bör hustrun känna mannens ekonomi, och hur långt bör hon gå i råd och hjälp?* I ingressen till denna diskussion så liknas kvinnans rätt till vetskap om ekonomin till den tidigmoderna husfrun.¹⁶³

Läsaren *Gyrid* är den första som ger sig in i denna debatt och framhåller likt andra före henne vikten av förtroendet i ett äktenskap. För *Gyrid* är det självklart att båda makarna är insatta i hushållets ekonomiska ställning – ”om möjligt”. Undantaget är ifall hustrun skulle vara av den sorten som saknar uppfattning för pengars värde. *Gyrid* menar dock att sådana kvinnor är sällsynta, och att kvinnor i allmänhet har jämgod eller större förmåga än mannen att hantera ekonomiska affärer. ”Ja, jag vill påstå, att i många fall, där ekonomin är svag, är det hustruns sak, om det hemmet står eller faller”, skriver *Gyrid*.¹⁶⁴ Signaturen *Else Malm* har en liknande uppfattning då hon ser det ekonomiska förtroendet som självklart, och kan inte förstå de kvinnor som lever med sitt ovetande. Vad detta ovetande beror på menar hon är kvinnors slöhet när det gäller ekonomi. Att som kvinna erkänna för sin make att hans arbete och ekonomi inte intresserar henne är enligt *Else Malm* ett dåligt beslut då hon kommer gå miste om det goda kamratskapet, en av äktenskapets största möjligheter.¹⁶⁵ Utifrån dessa två läsare uppmuntras och förväntas en god hustru engagera och intressera sig för hushållets ekonomi. Denna hustru sätts i kontrast till stereotypen lyxhustrun som inte intresserar sig för pengars värde. Samtidigt verkar samexistensen och kamratskapet återigen vara element som präglar den önskvärda tvåsamheten, såsom bland annat förekommer i *Signe Ws* råd till *Ensam och förtvivlad* under rubriken *Om skilsmässa – eller att vara självisk?* Jag nämnde i avsnittet *Giftas eller icke giftas? – om äktenskapets mening* att kamratäktenskapet som förekommer i *DDK* skiljer sig från det som exempelvis Brink Pinto och Fjelkestam funnit i sina material. I Brink Pintos material utmärks kamratäktenskapet av kvinnans rätt och skyldighet till förvärvsarbete, detta ställs dock i kontrast till kvinnans som husmor, men det utmynnar i kvinnan som både kamrat och hemmafru.¹⁶⁶ Hänvisningar till kamratskap och kamratlighet i *DDK* kopplas i större grad till

¹⁶² Kari Melby, Anu Pylkkänen, Bente Rosenbeck och Christina Carlsson Wetterberg, 2006, s. 184.

¹⁶³ *Idun*, 1923:3, s. 58.

¹⁶⁴ *Idun*, 1923:6, s. 130.

¹⁶⁵ *Idun*, 1923:6, s. 130, 137.

¹⁶⁶ Brink Pinto, s. 141-148.

den öppenhjärtiga och samexisterande aspekten av kamratäktenskapet, snarare än den ekonomiskt självständiga och frivilligt barnlösa. Att kamratäktenskapet kunde ha olika definitioner är något som Fjelkestam funnit i mellankrigstidslitteratur då det exempelvis kunde innebära förvärvsarbete och barnlöshet, eller avsaknad av sexuellt samliv mellan makar.¹⁶⁷ Definitionen av kamratäktenskap som framkommer i *DDK* innebär inte kvinnans egna förvärvsarbete, utan snarare hennes intresse för och delaktighet i mannens arbete.

Ett konkret exempel på konflikter som kan uppstå mellan makar gällande ekonomin finner vi i nummer 29 från 1927. Där klagar läsaren *Olycklig moder* över att hennes mindre förmögna gifta systrar får mer underhållsbidrag av deras makar än henne själv. Hur ska hon bära sig åt för att få mer pengar? *Ebon* läxar genast upp den olyckliga modern då hon menar att hennes make förmodligen har en god anledning att inte bevilja henne pengar. Enligt *Ebon* har maken ett längre perspektiv än maken och förutser att pengarna kommer gå till kalas som de inte har råd med. Intressant är att *Ebon* genast förutsätter att det är till dessa ändamål som den olyckliga modern ämnar använda pengarna. *Ebon* påpekar att frun förvisso kan försöka få mer pengar på laglig väg, men konsekvenserna av detta är att hon ”får vara beredd på att mannen skiljer sig från henne, för att han blivit trakasserad. [...] Och snart nog gifter han sig med en kvinna som fogar sig i hans idéer – idéer ha alla gifta män. Den de ligga mycket på ytan och en klok och tålmodig kvinna vinner förr eller senar vad hon vill ha.”¹⁶⁸ *Ebons* uttalande om att maken kommer vilja skilja sig har en direkt motsvarighet i Cancian och Gordons studie där de i amerikansk veckopress funnit att straffet för fruar som inte kunde kontrollera sig själva var skilsmässa. Det var de tjtande, klagande, och missnöjda fruarna som riskerade att förlora sina makar till den kvinna som *Ebon* beskriver.¹⁶⁹ Av en annan uppfattning är läsaren *Signal Berm* som i något nummer senare menar att den olyckliga modern måste kräva pengar som motsvarar hennes insats i hemmet. Vid giftermål binds kvinnan till hushållet och dess arbetsområden vars motsvarighet finns hos hembiträdet, sjuksköterskan, kokerskan och tvätterskan. Därmed bli även maken hustruns arbetsgivare och skyldig att bistå henne med pengar som står i proportion till hennes insats och hans inkomst.¹⁷⁰ Här går det att tydlig skönja uppvärderingen av kvinnans hushållsarbete och hennes fortsatta beroendeställning till maken.

Till skillnad från den olyckliga moderns situation handlar följande diskussion om ett fall där maken begär mer pengar av sin hustru. I början av 1928 skriver läsaren *Upprorisk*

¹⁶⁷ Fjelkestam, s. 138.

¹⁶⁸ *Idun*, 1927:29, bilaga 163, s. 163.

¹⁶⁹ Cancian, Francesca M., och Gordon, Steven L. "Changing emotion norms in marriage: Love and anger in US women's magazines since 1900." i *Gender & Society* 2:3, 1988, s. 318.

¹⁷⁰ *Idun*, 1927:35, bilaga, s. 192.

hustru om hur hennes yrkesarbetande skapar konflikter mellan henne och maken. Hon är sedan 20 år tillbaka gift och självförsörjande, och paret har mellan sig delat upp vilka kostnader de ska stå för. Utöver sitt eget arbete står frun ensam för vården av hushållet och därför bli hon väldigt upprörd då maken ber om betalning för deras dotters skolavgift, särskilt när han tjänar 3000 kronor mer i månaden. Det som den upproriska hustrun frågar *Iduns* läsare är ifall hennes make har rätt att kräva pengar av henne om hennes insats i hemmet är för liten.¹⁷¹

Med den talande rubriken *Om någon slår dig på den högra kinden* skriver Ebon att den upproriska hustrun borde vända andra kinden till. Ebon säger inte att mannen nödvändigtvis har rätt i att kräva pengar av sin hustru, men att hon borde offra sin rätt för att bevara lyckan i hemmet.¹⁷² En åsikt som Ebon kommer att få motreaktioner för. Skribenten *Nemo* sitter i samma position som den upproriska hustrun och går i stark polemik mot Ebon. Enligt henne krävs det två för att bevara lyckan i äktenskapet, och att det är en irrlära att råda hustrur att ge efter för sina makar.¹⁷³

¹⁷¹ *Idun*, 1928:4, s. 95.

¹⁷² *Idun*, 1928:4, bilaga, s. 18.

¹⁷³ *Idun*, 1928:7, s. 167-169.

Avslutande diskussion

Min analys av diskussionerna i *Damernas diskussionsklubb* under åren 1923-1929 återger en komplex bild av normer kring tvåsamhet och kvinnors genuspositioner. Bakom det som på ytan kan verka som förväntade normer för 1920-talet finns återkommande förhandlingar om vad som är och inte är önskvärt. Det förhandlade som jag har funnit i *DDK* kan också föras tillbaka till Ulrika Holgerssons diskussion om veckopress där hon menar att det snarare är ”en kvarleva av dåtidens *förhandlande* kring diskurser och erfarenheter, av hur man agerade genus och klass.”¹⁷⁴ I denna sammanfattande diskussion kommer jag att lyfta fram de slutsatser som varit mest framträdande och återkoppla dem till tidigare forskning.

Förhandlandet kring hur man ska agera kvinnligt genus är i *Damernas diskussionsklubb* ett genomgående tema. Att utföra den önskvärda kvinnligheten är på många ställen i materialet en balansgång mellan två polariserade genuspositioner. Den för hemmet ointresserade och utseendefixerade ”lyxhustrun” finner sin motsats i ”fru Britt” som är alltför engagerad i hushållsarbetet och negligerar sitt yttre. Den gifta kvinnan som försummar sitt äktenskap sätts i kontrast till ogifta kvinnor som inte uppnått tvåsamheten, och den bortskämda hemmafrun ställs i motsats till den arbetsamma kvinnan. Polariserandet av kvinnliga genuspositioner för att påvisa den önskvärda av dessa är något som ligger i linje med både Holgerssons och Brink Pintos undersökning av veckopress. Holgersson uppmärksammar bland annat att den arbetsamma hushållsfrun sattes i motsatsförhållande till hustrun som lät anställda sköta hushållet.¹⁷⁵ I Brink Pintos material sätts istället det den socialistiska kvinnan i motsats till den borgerliga för att förstärka den sistnämndas omoraliska beteende.¹⁷⁶

Agerandet som Holgersson talar om kan utifrån queerteorin kopplas till begreppet performativitet, att vi återskapar vårt genus genom handlingar.¹⁷⁷ De performativa handlingarnas betydelse för att representera en önskvärd kvinnlig genusposition är genomgående i materialet. Detta har uppenbarats sig både hos insändare som uttrycker tvivel kring om deras handlingar är förenligt med sin kvinnlighet, och läsare som fördömer eller ger tips på hur de borde agera istället. Några exempel är *Ungkarlen* i *Giftas eller icke giftas – om äktenskapet mening* som inte tycker att hon uppför sig såsom en kvinna borde inför ett potentiellt äktenskap. Den ovannämnda ”fru Britt” utför inte heller performativitet på rätt sätt då hon struntar i sitt utseende, och straffas därmed att hennes make lämnar henne. Att vara

¹⁷⁴ Holgersson, s. 156.

¹⁷⁵ Holgersson, s. 211.

¹⁷⁶ Brink Pinto, s. 149-152.

¹⁷⁷ Ambjörnsson, s. 136-138.

vacker men inte ytlig såsom ”flirtflickan” eller ”lyxhustrun” är ytterligare en balansgång att gå. Performativitet gestaltade sig även i *Ebons* råd till *Harriet Ls* väninna Maja där hon får en tydlig instruktion till hur hon ska vara och handla för att attrahera en make. Att önskvärd kvinnlighet kan konstrueras utifrån manliga förväntningar är också något som framkommer ur materialet, och detta kan än en gång härledas till Joan Scotts resonemang om hur genuspositionerna är beroende av varandra för att få mening.¹⁷⁸

I sin studie *Fruar och damer* menar Margareta Berger att ”den allmänbildade damen” som intresserade sig för politik och humaniora var en för *Idun* utmärkande kvinnlig genusposition år 1930.¹⁷⁹ I en jämförelse med mitt material så har jag inte funnit någon större motsvarighet till det ideal Berger talar om, även om min undersökningsperiod bara sträcker sig till 1929. Det framkommer lite i diskussionen gällande *Fru Dagmar* och i *Tinnis* resonemang kring lyxhustrun, annars lyser det med sin frånvaro. Jag misstänker att ”den allmänbildade damen” som genusposition i högre grad förespråkades av *Iduns* redaktion än *Iduns* läsare, och eftersom *DDK* år 1930 ändrade form från en läsarbaserad spalt till en skriven av enskilda skribenter fanns det inte möjlighet för Berger att ta del av dessa diskussioner. Detta kan även vara en anledning till att Berger menar att *Iduns* fruar inte diskuterar upprätthållandet av äktenskapet¹⁸⁰, vilket inte är helt korrekt då det är väldigt vanligt i mitt material.

Även genuspositionen ”den nya kvinnan” som Kristina Fjelkestam lyfter fram i sin avhandling lyser med sin frånvaro i de diskussioner jag analyserat. De positiva aspekterna av denna genusposition framkommer inte, dock går det att dra paralleller med den nya kvinnans negativa egenskaper – parasitism och njutningslystnad¹⁸¹ – som även är egenskaper som betecknar lyxhustrun i *DDK*.

Vad beträffar tvåsamheten framställs det regelbundet som det självklara alternativet. ”Ogifta människor äro endast halva människor”¹⁸², skriver *Ebon* och den heterosexuella matrisen är stark. Oavsett om du tvivlar på om du verkligen kommer trivas som gift såsom *Ungkarlen* eller om du endast ska gifta dig för pengar som 18-åriga *En bekymrad* så är äktenskapet en självklarhet. Läsarna undrar även var lyckan för en ogift kvinna skulle kunna finnas någonstans, om inte i äktenskapet.

Gällande kvinnor och tvåsamhet är det även en återkommande norm att gifta kvinnor inte under några omständigheter får försumma sitt äktenskap eller sitt hem. Detta tolkar

¹⁷⁸ Scott, s. 1068.

¹⁷⁹ Berger, 1974, s. 45-48.

¹⁸⁰ Berger, 1974, s. 17.

¹⁸¹ Fjelkestam, s. 24.

¹⁸² *Idun*, 1927:5, s. 113.

jag som ett uttryck för heteronormativiteten och det tvåsamma idealet. Vad som räknas som försummande kan vara allt ifrån att inte sköta hushållsarbetet, sköta hushållsarbetet för nitiskt och därmed glömma bort sitt utseende, eller att konfrontera sin make i konfliktsituationer. Ansvar är starkt förknippat med en önskvärd kvinnlig genusposition, vilket manifesterar sig i både ansvar för hemmet samt att upprätthålla harmonin i äktenskapet. Försummandet av äktenskapet kopplas också gärna samman med själviskhet som inte är förenligt med en ideal kvinnlig genusposition. Detta framkommer bland annat i diskussionen kring skilsmässa där tvåsamheten är så pass önskvärd att det är själviskt gentemot andra kvinnor som inte uppnått den. De kvinnor som *DDKs* läsare anser ha nonchalerat sitt äktenskap sätts gärna i kontrast till de ensamma och överblivna ogifta kvinnorna som aldrig kommer att bli genuint lyckliga. De ogifta kvinnorna kommer vidare inte att uppnå den riktiga kvinnligheten då det endast är tvåsamheten som kan få dessa egenskaper att utvecklas fullt ut. Dessa egenskaper får istället slösas på annat håll, med hjälp av andras barn eller ett husdjur. Tvåsamhetens betydelse för utvecklandet av äkta kvinnlighet ligger även i linje med vad Fjelkestam funnit i sin analys av mellankrigstidsromaner.¹⁸³

När det gäller tvåsamhetsnormer finns det bland damerna i diskussionsklubben både konsensus och konflikt. Samexistensen och sammansmältandet av de två makarna är en grundläggande aspekt av den önskvärda tvåsamheten som majoriteten av *DDKs* insändare ger uttryck för. Det ska dock påpekas att det i högre grad verkar handla om att kvinnan gör makens vilja till sin än något annat. Återkommande i materialet är att "självrådiga" eller "omöjliga" kvinnor inte framställs som önskvärda egenskaper då de inte har förmåga att med sin make bli en enhet. Därför är flexibilitet, självbehärskning, lugn och foglighet något som utmärker en önskvärd kvinnlig genusposition inom en tvåsamhet. Även om denna uppfattning är dominerande i materialet står den inte helt oemotsagd, det framkommer emellanåt ett antal röster som betonar båda parternas ansvar i ett äktenskap.

Att den tvåsamma relation är ett maktförhållande framkommer också då kvinnan ska undvika och helst aldrig konfrontera sin make öppet i konflikter. Det är bättre att hon utnyttjar sin kvinnliga predisposition för att varsamt hantera situationen. Detta ligger i linje med Francesca M. Cancian och Steven L. Gordon undersökning där de funnit att amerikanska kvinnor i veckopress under 1920- och 30-talet uppmanades att undvika konflikter, vilket enligt dem reflekterar män och kvinnors skilda känslomässiga predispositioner.¹⁸⁴ Till detta kan även

¹⁸³ Fjelkestam, s. 42.

¹⁸⁴ Cancian, Francesca M., och Gordon, Steven L. "Changing emotion norms in marriage: Love and anger in US women's magazines since 1900." i *Gender & Society* 2:3, 1988, s. 318.

uppoftandet och det tålmodiga uthärdandet kopplas som är en av de tydligaste aspekterna av en god kvinnlig genusposition.

Normer kring vad som utgör en ideal tvåsam kärlek är också något som damerna i diskussionsklubben är relativt eniga om. Den stora passionerade kärleken finns inte enligt många, och signaturen *V-i* under rubriken *Om den ogifta kvinnans lott – eller att vissna och dö?* menar exempelvis att det bara är en indoktrinerad illusion. Den äkta tvåsamheten ska i högre grad bygga på förtroende, vänskap och samexistens. Det har exempelvis ingen större betydelse att hustrun är äldre än maken, så länge deras sinnen är förenliga. Det samexisterande idealet uttrycker sig även i form av att kvinnan förväntas intressera sig för makens arbete och hemmets ekonomi. Som Fjelkestam framför i sin avhandling kunde det så kallade kamratäktenskapet i samtida romaner ha olika innebörder.¹⁸⁵ Utifrån mitt material verkar *DDKs* tolkning av kamratäktenskapet ha en betoning på kvinnans delaktighet i mannens arbete, snarare än hennes eget förvärvsarbete. *DDK* verkar även i större utsträckning ta fasta ett öppet förtroende mellan makar som också är en aspekt av kamratäktenskapet. Det äkta kamratäktenskapliga idealet verkar ännu inte fått genomslag i *DDK*. Hur man i *DDK* väljer att tala om kamratlighet skiljer sig mycket från vad Brink Pinto funnit i sitt material, där fokus istället ligger på kvinnans rätt och skyldighet till förvärvsarbete.¹⁸⁶

Ett intressant resultat av min undersökning kan kopplas till Holgerssons reflektion kring den borgerliga könskomplementära synen som medförde att männen aktivt skulle försörja sin familj, samtidigt som kvinnan passivt skulle försköna hemmet.¹⁸⁷ Denna syn är något som Holgersson funnit motstånd till i *Svensk Damtidning* och som även jag ser tecken på i *Damernas diskussionsklubb*. Föreställningen kring könets komplementära natur och därav skilda livsuppgifter finns i materialet, men den passiva hemkvinnan är inte en genusposition som förespråkas. Kvinnor som inte arbetar beskrivs i samband med *Fru Daggmars* insändare som onyttiga, parasiterande och bortskämda samt sätts i kontrast till andra kvinnor som är arbetsamma och därmed dugliga. Arbetsamheten kan äga rum både i hemmet och utanför, även om den förstnämnda varianten förekommer oftare. Denna tematik finner även Brink Pinto i sitt material där en negativ genusposition framställs genom den borgerliga kvinnan som inte tar ansvar för sitt hem.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Fjelkestam, s. 138.

¹⁸⁶ Brink Pinto, s. 141-148.

¹⁸⁷ Holgersson, s. 207.

¹⁸⁸ Brink Pinto, s. 159.

Till skillnad från Gullan Sköld som menar att veckopressen ständigt förhåller sig i opinionens mittfåra och undviker att inta ståndpunkter i kontroversiella frågor¹⁸⁹, finner jag utifrån min undersökning att så inte är fallet i *Damernas diskussionsklubb*. Det finns ofta en stark konsensus kring hur en önskvärd tvåsamhet och kvinnlig genusposition, men den står inte oemotsagd och olika åsikter får chans att mötas och brytas.

Avslutningsvis skulle jag även vilja koppla performativitet och förhandlingarna kring kvinnliga genusnormer till en annan aspekt av Scotts genusteori, nämligen den om genus olika nivåer. Som jag nämnde inledningsvis kan normerna som framkommer på ytan verka stereotypa eller förväntade, men riktas fokus mot de enskilda individerna framträder en betydligt mer komplex bild. På den symboliska och strukturella nivå uttrycks de binära kategorierna exempelvis genom att kvinnor ska vara lugna och fogliga i kontrast till männens ilska. Fokuserar man istället på Scotts subjektiva identitetsnivå synliggörs svårigheterna med att leva upp till genusnormerna, och Scott understryker själv att verkliga kvinnor och män inte alltid kan uppfylla samhällets villkor.¹⁹⁰ Detta bli som ovanstående diskussion vittnar om väldigt tydligt även i *Damernas diskussionsklubb*.

Veckopressen är i många avseenden en guldgruva av historiskt material och i nuläget är mycket av den fortfarande outforskad. Endast genom att slå upp ett nummer av *Idun*, eller *Svensk Damtidning* och *Allers*, inser jag vilka möjligheter som finns då innehållet har en otrolig bredd. Noveller, artiklar, rådgivningsspalter, och reklam får alla samsas på sidorna i en veckotidning och kan studeras utifrån många olika infallsvinklar. Utifrån veckopressens bredd som material hade jag gärna sett fler intersektionalitetsstudier som analyserar hur exempelvis genus, sexualitet, etnicitet, och klass samspelar. Utifrån tematiken i *Damernas diskussionsklubb* hade det även varit passande att applicera ett emotionshistoriskt perspektiv med fokus på exempelvis kärlek och ilska i en tvåsamhet. Eftersom denna uppsats ämnat att undersöka normer kring tvåsamhet och kvinnliga genuspositioner under en relativt kort period, hade det också varit intressant om tidsspannet förlängts för att gälla hela mellankrigstiden, eller utgått ifrån ett komparativt angreppssätt. Att jämföra 1920-talets tvåsamhetsnormer och kvinnliga genuspositioner med resten av århundradet ända fram till idag hade kunnat kasta nytt ljus över våra egna föreställningar såhär snart hundra år senare. Vad har förändrats och hur? Hur konstrueras genus idag? Det finns ännu mycket att upptäcka. ”Alltså, äro vi redo att börja?”¹⁹¹

¹⁸⁹Sköld, 1998, s. 353.

¹⁹⁰ Scott, s. 1067-1068.

¹⁹¹ *Idun*, 1923:1, s. 9.

Käll- och litteraturförteckning

Källförteckning

En fullständig förteckning av samtliga inslag av *Damernas diskussionsklubb* finns hos uppsatsförfattaren.

Idun förvaras på Lund Universitetsbibliotek.

Idun, 1923, nr 1, 3, 6, 23, 25, 51.

Idun, 1924, nr 2, 8, 10, 12, 24, 32, 39, 40, 42, 43, 47.

Idun, 1925, nr 46, 49, 51.

Idun, 1926, nr 9, 10, 11, 12, 13 bilaga, 18 bilaga, 20 bilaga, 27 bilaga.

Idun, 1927, nr 2, 4, 5, 6, 9 bilaga, 29 bilaga, 35 bilaga, 40 bilaga, 42 bilaga, 44 bilaga.

Idun, 1928, nr 1, 3, 4 bilaga, 7, 9 bilaga, 10 bilaga, 18.

Litteraturförteckning

Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*, Stockholm, 2006.

Bagerius, Henrik och Ekholst, Christine, ”En olydig sodomit – Om Magnus Eriksson och det heteronormativa regentskapet” i *Scandia* 73:2, 2008.

Beetham, Margaret, *A magazine of her own?: domesticity and desire in the woman's magazine, 1800-1914*, London, 1996.

Berger, Margareta, *Fruar & damer*, Stockholm, 1974.

Berger, Margareta, ”’Experimentet är slut!’(Femina 1975-77)” i *Veckopressen i Sverige. Analyser och perspektiv*, Ahrens, Anita, Berger, Margareta, Björk, Staffan m.fl., Lund, 1979.

Bersbo, Zara, *Självständig och beroende. 1921 års giftermålsbalk och den gifta kvinnans ekonomiska medborgarskap*, i *Det politiska äktenskapet: 400 års historia om familj och reproduktion*, Rosenbeck, Bente & Sanders, Hanne (red.), Stockholm, 2010.

Brink Pinto, Andrés, *Med Lenin på byrån: normer kring klass, genus och sexualitet i den svenska kommunistiska rörelsen 1921-1939*, Lund, 2008.

Butler Judith, *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, Göteborg, 2007.

- Cancian, Francesca M., och Gordon, Steven L, "Changing emotion norms in marriage: Love and anger in US women's magazines since 1900." i *Gender & Society* 2:3, 1988.
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.), *Handbok i kvalitativ analys*, 1. uppl., Stockholm, 2009.
- Fjelkestam, Kristina, *Ungkarlsflickor, kamrathustrur och manhaftiga lesbianer: modernitetens litterära gestalter i mellankrigstidens Sverige*, Stockholm, 2002.
- Frangeur, Renée, *Yrkeskvinna eller makens tjänarinna?: striden om yrkesrätten för gifta kvinnor i mellankrigstidens Sverige*, Göteborg, 1998.
- Gustafsson, Karl Erik, Rydén, Per, Nordmark, Dag, Johannesson, Eric & Petersson, Birgit (red.), *Den svenska pressens historia. 2. Åren då allting hände (1830-1897)*, Stockholm, 2001.
- Holgersson, Ulrika, *Populärkulturen och klassamhället: arbete, klass och genus i svensk dampress i början av 1900-talet*, Stockholm, 2005.
- Johannisson, Karin, *Den mörka kontinenten: kvinnan, medicinen och fin-de-siècle*, Stockholm, 1994.
- Larsson, Lisbeth, *En annan historia: om kvinnors läsning och svensk veckopress*, Stockholm, 1989.
- Melby, Kari, Pylkkänen, Anu, Rosenbeck, Bente & Carlsson Wetterberg, Christina, *Inte ett ord om kärlek – Äktenskap och politik i Norden ca 1850-1930*, Göteborg & Stockholm, 2006.
- Nordenstam, Anna (red.), *Nya röster: svenska kvinnotidskrifter under 150 år*, Möklinta, 2014.
- Rosenberg, Tiina, *Queerfeministisk agenda*, Stockholm, 2002.
- Rydström, Jens & Tjeder, David, *Kvinnor, män och alla andra: en svensk genushistoria*, 1. uppl., Lund, 2009.
- Scott W. Joan, "Gender: A Useful Category of Historical Analysis" i *The American Historical Review*, nr 91, 1986, s. 1068.
- Sköld, Gullan, *Ett rum för råd och tröst: veckotidningarnas hjärtespalter från 1940-talet till idag*, Stockholm, 2003.
- Sköld, Gullan, *Från moder till samhällsvarelse: vardagskvinnor och kvinnovardag från femtiotal till nittiotal i familjetidningen Året runt*, Stockholm, 1998.

White, Cynthia L., *Women's magazines 1693-1968*, London, 1970.

Otryckt litteratur

Inger, Göran. Skilsmässa. *Nationalencyklopedin*. 2015. URL:

<http://www.ne.se/ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/skilsm%C3%A4ssa>, (Hämtad 2015-05-20).